

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií, katedra politologie

Bakalářská práce

2015

Jan Zukal

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií, katedra politologie

Jan Zukal

Komparace sociálních utopií

Bakalářská práce

Praha 2015

Autor práce: **Jan Zukal**

Vedoucí práce: **Mgr. Jakub Franěk, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2015**

Bibliografický záznam

Zukal, Jan. *Komparace sociálních utopií*. Praha, 2015. 40 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra politologie. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Jakub Franěk, Ph.D.

Abstrakt

Utopie, dokonalé místo, místo které neexistuje. Místo, které je odděleno od vnějšího světa a plně soběstačné. Koncepty ideálního státního zřízení se zabývaly desítky filosofů a politických myslitelů. V Antice to byl Platón ve svých dílech *Ústava a Zákony*. V raném křesťanství náboženské komunity, které se snažily žít v ideálních společnostech podle božího slova. V období renesance to byl Thomas More, jehož *Utopie* dala název celému žánru, nebo Tommaso Campanella a jeho *Sluneční stát*. Tito autoři se stali průkopníky utopického socialismu. Utopií se ve stejné době zabýval i Francis Bacon, který ji spíše než sociálně pojal vědecky. Po nich následovali moderní utopičtí socialisté, jako byli Charles Fourier, nebo Robert Owen. Poslední část vývoje utopií tvoří takzvané dystopie, neboli antiutopie. Nejznámějšími dystopickými díly jsou *Matrix*, nebo *1984* od George Orwella.

Abstract

Utopia, a perfect place, a place that doesn't exist. A place that is separated from the outside world and fully self-sufficient. Conception of an ideal state system dealt with dozens of philosophers and political thinkers. In ancient times it was Plato in his writings *Constitution and laws*. In early Christianity religious community that sought to live in the ideal commonwealth according to God's word. In the Renaissance, it was Thomas More, *Utopia* which gave its name to the whole genre, or Tommaso Campanella and the *Sun*. These authors became pioneers of utopian socialism. Utopia is at the same time also dealt with Francis Bacon, who rather than socially conceived

scientifically. They were followed by modern utopian socialists, such as Charles Fourier, and Robert Owen. The last part of the development consists of so-called utopia dystopia, or anti-utopia. The best known dystrophic parts are Matrix, or 1984 by George Orwell.

Klíčová slova

Campanella, Utopie, More, srovnávání, Bacon, Nová Atlantida, Sluneční stát

Keywords

Campanella, Utopia, More, comparation, Bacon, New Atlantis, City of the sun

Rozsah práce: počet znaků s mezerami 71 180.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 26. 12. 2014

Jan Zukal

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval panu magistru Jakubovi Fraňkovi za řadu cenných odborných konzultací, které mi byly vodítkem pro zpracování bakalářské práce. Z jeho semináře o utopiích jsem načerpal řadu podnětných informací.

<p style="text-align: center;">Institut politologických studií Projekt bakalářské práce</p>

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta sociálních věd

Institut politologických studií

Katedra politologie

Projekt

Utopie v klasickém a moderním politickém myšlení

30. 5. 2013

Vypracoval: Jan Zukal

Vymezení tématu

Je utopie pouhou smyšlenkou bez významu pro moderní politický život a myšlení? Podle mého názoru nikoli. Podle mého názoru je utopie pojmem, který překračuje omezení daná současnými okolnostmi, a který může být inspirací pro nové myšlenkové směry. Ve své práci budu hledat rozdíly mezi tradičním pojetím utopie v dílech Platóna a chápáním utopie podle moderních filosofů, jako byli Bacon, More a Campanella. Dále chci zjistit, do jaké míry jsou obsaženy názory filosofů, kteří se zabývali utopií, v ideologiích komunismu, anarchismu a fašismu.

Zdůvodnění výběru tématu

Téma utopie budí zájem čtenářů i filosofů po staletí. Rád bych si v této oblasti prohloubil své znalosti a pokusil se analyzovat, v čem se shodují, popřípadě liší názory Platóna a filosofů ze 16. století, z doby ve které začala vznikat moderní společnost. Rád bych se také zaměřil na životní příběhy autorů zabývajících se utopiemi a zkusil zjistit, co v jejich životech je ovlivnilo a mohlo mít vliv na jejich utopická díla. Zajímalo by mě také, zda v dílech těchto utopistických autorů je

možné najít teze, které mohly ovlivnit politické ideologie komunismu, fašismu a anarchismu. Od své práce očekávám zodpovězení výzkumných otázek a obohacení svých znalostí.

Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka

V čem se liší, popřípadě shodují Platónovy názory na utopii s názory Bacona, Campanelly a Mora?

Vedlejší výzkumné otázky

1. Jaké okamžiky byly v životech autorů utopií zlomové a mohly ovlivnit jejich názory?
2. Jsou v utopických dílech myšlenky, ze kterých se později mohly vyvinout politické ideologie?

Předpokládaná metoda zpracování tématu

Při zpracování použiji metodu analýzy, jejímž cílem bude jednak porovnání názorů Platóna s názory utopistů ze 16. století, kteří se zabývali utopií, a dále zkoumání pojetí svobody individua v dílech jednotlivých autorů, a rovněž zkoumání pojetí jejich vztahu k náboženství, vědě a válečnictví. Při práci budu vycházet z periodické a neperiodické literatury.

Předpokládaná struktura práce

Úvod – obecné informace o utopiích, stručné nastínění jejich historie

V úvodu své práce uvedu obecné informace o utopiích a stručně nastíním jejich historii.

Stat' č. 1 – Srovnání Platónových dialogů Ústava a Zákony, komparace názorů Platóna s názory Mora, Bacona a Campanelly

V první stati své práce se budu nejprve zabývat porovnáním Platónových dialogů Ústava a Zákony, a následně se pokusím zjistit, v jakých bodech se s nimi shodují, nebo od nich liší, díla autorů ze 16. století, kteří se zabývali Utopií. Budu analyzovat zejména pojetí svobody jednotlivce v jejich dílech a jejich vztah k náboženství, vědě a válčnictví.

Stat' č. 2 – Životní příběhy autorů utopií a jejich společné body

Ve druhé stati se zaměřím na životy těchto autorů, a pokusím se nalézt případné společné rysy jejich životních příběhů a důvody proč se začali utopii věnovat.

Stat' č. 3 – Utopie a jejich odkaz v ideologiích

V poslední, třetí stati své práce budu hledat společné body mezi utopiemi a ideologiemi.

Závěr

Závěr práce bude věnován shrnutí výsledků zkoumání a vyvození závěrů.

Orientační seznam literatury

Neperiodická literatura:

Aínsa, Fernando. Vzkříšení utopie, Brno, Host, 2007

Bacon, Francis. Nová Atlantida, Praha, Mladá fronta, 1980

Bláha, Petr. Zánik hřbitova uskutečněných utopií, Ostrava, Filosofický sborník University J.E.

Purkyně, 2008

Campanella, Tomasso. Sluneční stát, Praha, Mladá fronta, 1979

Mannheim, Karl. Ideologie a utopie, Praha, Archa, 1991

More, Thomas. Utopie, Praha, Mladá fronta, 1978

Ouředník, Patrik. Utopus to byl, kdo učinil mě ostrovem, Praha, Torst, 2010

Platón. Ústava, Praha, Oikoymenh, 2005

Platón. Zákony, Praha, Oikoymenh, 1999

Popper, Karl Raimund, Otevřená společnost a její nepřátelé, díl I.: Platón, Praha, Oikoymenh, 1994

Realle, Giovanni. Platón – Pokus o novou interpretaci velkých Platónových dialogů ve světle nepsané nauky, Praha, Oikoymenh, 2005

Scruton, Roger. Slovník politického myšlení, Brno, Atlantis, 1999

Šaradín, Pavel. Historické proměny pojmu ideologie, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2001

Rodinná encyklopedie světových dějin, Reader's Digest výběr, spol. s r. o., Praha, 2000

Kolektiv autorů. Toulky minulostí světa sv. 6, Praha, Via Facti, 2004

Periodická literatura:

Stejskalová, Helena. Demokracie po Athénsku, History revue, č. 6, rok 2013, str. 11

OBSAH

Bibliografický záznam	iv
Úvod	2
1 O utopiích obecně a jejich stručná historie	3
1.1 Utopie obecně.....	3
1.2 Historie utopie	4
2 Thomas More a Utopie	8
2.1 Thomas More	8
2.2 První kniha Utopie	11
2.3 Druhá kniha Utopie	11
3 Tomasso Campanella a Sluneční stát.....	17
3.1 Tomasso Campanella	17
3.2 Sluneční stát	19
4 Francis Bacon a Nová Atlantida	23
4.1 Francis Bacon.....	23
4.2 Nové Organon	25
4.3 Nová Atlantida	26
5 Komparace	31
Závěr	36

Úvod

Utopie – místo které je dokonalé, a zároveň místo, které neexistuje. Utopické myšlenky přicházejí ke slovu zejména v dobách, kdy stav společnosti nenaplňuje očekávání občanů, kteří jsou nespokojení se stavem věcí veřejných. Utopie mě oslovily v okamžiku, kdy jsem o nich poprvé uslyšel. Protože koncepce ideálního státu, který by nejlépe zachoval spravedlnost, je myšlenka, která i přes značnou kritiku nepochybně patří do dějin evropského politického myšlení.

Ve své práci nejprve nastiňuji a následně porovnávám utopické pojetí státu od tří vybraných autorů – Thomassa Campanelly, Thomase Mora a Francise Bacona. Tyto tři autory jsem si vybral, protože žili a tvořili zhruba ve stejné době a jejich utopická zřízení měla sociální charakter. Ve své práci se rovněž snažím nalézt příčiny, které je přivedly k myšlenkám na utopický stát. V této části svojí práce také zohledňuji vliv doby na díla utopistů.

Jako primární zdroje mi sloužila díla o utopiích od autorů Bacona, Campanelly a Mora. Při jejich porovnání jsem jako sekundární zdroj použil knihu *Komparace sociálních utopií* od Vladimíra Naxery, která popisuje nejen fakta o filozofických a politických modelech a předkládá analýzu, vycházející z komparace sociálních systémů, ale také příběhy o neskutečných světech, které paradoxně mohou mít (a mají) své předobrazy jak v dějinách, tak i v současnosti.

Dalším sekundárním zdrojem byla kniha „*Utopus to byl, kdo učinil mě ostrovem*“ od Patrika Ouředníka, ve které se věnuje popisu a historii jednotlivých utopických zřízení. Významným zdrojem byla rovněž kniha Fernanda Aínsy *Vzkříšení utopie*, která se věnuje utopiím obecně. Během své práce jsem také vycházel především z encyklopedie *Britannica* a knižní série *Dějiny států* z nakladatelství Lidové noviny.

1 O utopiích obecně a jejich stručná historie

1.1 Utopie obecně

Co je to utopie? Slovo *utopie* použil poprvé Thomas More ve svém díle *Utopie* (1516) a dal tak název celému jednomu žánru politické literatury. Slovo utopie pochází z řeckého *u-topos*, neboli nemísto, nebo *eu-topos*, což značí místo dobré. Pojem utopie označuje ideální uspořádání státu a společnosti, ve kterém lidé většinou nepotřebují peníze, ve kterém mají všichni všechno, co potřebují, a žijí spolu šťastně a v blahobytu.

Fernando Aínsa ve své knize *Vzkříšení Utopie* píše, že utopické zřízení vykazuje následující vlastnosti. Stát má jasně vyčleněný prostor a je většinou na místě, které je odlehlé od zbytku světa. Jedná se o ostrovy, pralesy, náhorní plošiny a podobně. Druhým znakem podle něj je soběstačnost státu/města, která vyplývá z minimálního setkávání s příslušníky ostatních národů a jeho izolace. Dalším znakem většiny utopií je mimočasovost: „Nepřítomnost vývoje vylučuje problém determinismu a dějinné kauzality“.¹ Znakem číslo čtyři je ideální obraz města – město dokonale geometricky postavené, bez nešvarů spojenými s běžnými městy. O budování těchto ideálních měst se italské šlechtické rody pokoušely v období renesance (jedním z architektů ideálního města je i Leonardo DaVinci). Posledním typickým znakem pro utopii je podle Aínsy reglementace: „Utopie je obecně totalizující v té míře, jakou usiluje o uspořádání společenské harmonizace, skrze ucelenou teorii, v níž jsou určeny všechny stránky kolektivního i soukromého života.“²

1 AÍNSA, Ferdinand. *Vzkříšení utopie*. Vydání 1. Praha: Kosmas, 2007. 227 s. ISBN 978-80-7294-214-5.

2 AÍNSA, Ferdinand. *Vzkříšení utopie*. Vydání 1. Praha: Kosmas, 2007. 227 s. ISBN 978-80-7294-214-5.

1.2 Historie utopie

Zmínky o ideálním státu můžeme však hledat dávno před narozením Thomase Mora. První dochované dílo o ideálním státě napsal antický filosof Platón a nazval ho *Ústava*. Reagoval jím na – z jeho pohledu – nepřiliš kvalitní politické zřízení v Aténách. V *Ústavě* rozdělil občany do tří stavů. Nejnižší stav tvoří manuálně pracující – řemeslníci, farmáři a obchodníci. Vyšší stav tvoří bojovníci a nejvyšší, vládnoucí stav, filosofové. Tyto tři stavy Platón přirovnává ke třem složkám lidské duše – myšlení, vznětlivosti a žádostivosti. Nejnižší stav představují občané, kteří jsou přirovnáváni k žádostivosti, strážci a vojáci jsou připodobněni k vznětlivosti. Ti vykonávají vůli filosofů, kteří představují myšlení.³

Zajímavostí u Platóna bylo, že vojáci ani filosofové nemohli vést klasický rodinný způsob života, jejich děti měly být vzdělávány společně, aby respektovaly více stát než rodiče. Platón v *Ústavě* odsuzuje soukromé vlastnictví a u skupin strážců a správců se ho snaží minimalizovat. Stejně jako pro ostatní utopie je i pro tu Platónovu typické, že zájmy jednotlivce musí v případě konfliktu ustoupit zájmům obce. V *Ústavě* také Platón hlásá eugeniku a chce zavést eutanazii, i když to je v přímém rozporu s Hippokratovou přísahou. Také tyto myšlenky byly přejaty novověkými utopickými mysliteli.

Dalším obdobím, ve kterém lidstvo projevovalo vysoký zájem o ideální stát, byl středověk. Lidé věřili v Boha a ve věčný život po životě v království nebeském. Snažili se také podle tohoto vzoru o dokonalé státní zřízení, kde by se dodržovaly křesťanské ideály. „Velký vliv pak měla sociální učení raného křesťanství, obsahující budoucí předpověď obecně lidské rovnosti, bratrství a spotřebitelského komunismu, i sociálně utopické motivy rozvíjené v herezích Valdenských Novokřtěnců, Lolardů a dalších“⁴.

Nejvýznamnějším utopickým autorem té doby byl ve čtvrtém století jeden z církevních otců – Svatý Augustin, který se proslavil svým dílem *De civitas Dei*, neboli O obci boží. Patrik

3 PLATON. *Ústava*. Vydání 4 opr. Praha: Oikoymenh, 2005. 2005. 427 s. ISBN 80-7298-142-0.

4 KUČERA, Rudolf. *Život a dílo Tomáše Campanelly (část knihy Sluneční stát)*. Vydání 2. Praha: Mladá Fronta, 1979. 120 s. ISBN neuveden. Kód 23-083-79.

Ouředník ve své knize *Utopus to byl, kdo učinil mě ostrovem*, komentuje „Je to první významnější reflexe o vztazích mezi světskou a církevní mocí. Pozemská obec se rovná společenství lidí, jejichž život je organizován podle momentálních potřeb, bez ohledu na transcendenci. Jejím zakladatelem je Kain. Nebeská obec reprezentována Ábelem, cizincem na zemi, však není protikladem obce pozemské: podobně jako se v srdci každého jednotlivce prolíná světskost a duchovnost, obě obce existují i ve společnosti⁵ Pozemská obec má symbolizovat vládu císaře, zatímco obec nebeská vládu papeže. Ve svém pojetí utopie klade Svatý Augustin velký důraz zvláště na mírové soužití lidí.

Za utopii je také možné pokládat „dokonalá“ místa popsané v různých knihách, jež se pokoušeli mnozí dobrodruzi nalézt. Například v Bibli. „A Hospodin Bůh vysadil zahradu v Edenu na východě a postavil tam člověka, kterého vytvořil.“⁶ Rajskou zahradu se dokonce lidé podle vodítek z Bible pokoušeli vyhledat.

Destinací, ve kterých by měl bájný Eden ležet, je však mnoho. Časopis Enigma píše v článku „*Nalezneme pozůstatky ráje?*“⁷, že se má jednat o zemi, kterou protékají čtyři řeky. Tuto polohu autor směřuje do dnešního Íránu, poblíže Urmijského jezera. Podle většiny současných religionistiků jde však pouze o symbolický mýtus. Dalším rájem na zemi má být bájně jihoamerické El dorado, při jehož hledání nechvalně proslul conquistador Gonzalo Pizarro. Když nastoupil v El doradu na trůn nový panovník, tak jej podle legendy „přivezli k velkému jezeru, vysvlékli, posypali zlatým práškem, až se proměnil ve zlatého muže, a posadili ho na vor naložený obětínami v podobě zlata a smaragdů.“⁸

Utopie neexistovaly jen v psané podobě, ale došlo k pokusům uskutečnit je i v praxi. Už Platón se třikrát neúspěšně pokoušel o vznik obce podle jeho *Ústavy*, píše Jan Halada⁹. O pokusu o vytvoření utopické společnosti lze mluvit také v českých zemích a to za husitské revoluce.

5 OUŘEDNÍK, Patrik. *Utopus to byl, kdo učinil mě ostrovem*. Vydání 1. Praha: Torst, 2010. 240 s. ISBN 978-80-7215-395-4.

6 Bible Genesis. Vydání 1. Praha, Biblion: 2009. 1574 s. ISBN 978-80-87282-00-7.

7 HOLÝ, Petr. *Nalezneme pozůstatky ráje?*, Enigma, č. 9, rok vydání 2011, str. 46-49.

8 KOLEKTIV AUTORŮ. *Rodinná encyklopedie světových dějin*. Vydání 1. Praha: Readers digest, 2000. 728 s. ISBN 80-86196-19-4.

9 MORE, Thomas. *Utopie předmluva* (Jan Halada). Vydání 2. Praha: Mladá fronta, 1978. 156 s. ISBN neuveden.

V *Toulkách českou minulostí* byl citován popis Tábora z dobové kroniky „Kvěsti bude víra, růst bude spravedlnost, nebude na zemi nižádného kralování neb panování, úroky a daně přestanou, neb všichni budou rovní co bratří a sestry. Jakož na hradišti neb na Táboře není nic mé a nic tvé, než všechno v obci rovně mají, taktéž všem všecko vždycky má v obec býti a nižádný nemá nic zvláště míti, jinak kdož co má zvláště, hřeší smrtelně. Item také jsou pravili, že mají býti všichni zároveň bratří a pánů aby nebylo a jeden aby druhému poddán nebyl a z toho vzali sobě jméno bratří. A že již přestane daň úrok a nebude, kdo by nutil k tomu.“¹⁰ V Táboře se zastával názor, že všechno patří všem a potřeby mají být uspokojovány ze společných zdrojů. Každý přinesený groš byl vhozen do společné pokladnice.

Další pokusy o založení zřízení fungujícího na bázi utopie můžeme najít v Americe, které se ne nadarmo říkalo Nový svět. O tyto experimenty se snažili především jezuitští kněží a také biskup Vasca de Quirity, který žil mezi mexickými Indiány.

Další pokus o uvedení utopie do praxe se odehrál ve Francii jako následek prusko-francouzské války, tedy mezi lety 1870-1871. Paříž byla dobyta Prusy a Francie byla nucena přijmout pokořující mírové podmínky. Pařížané byli frustrováni, a proto se rozhodli pro svržení vlády. To se úspěšně podařilo a vláda byla nucena utéci do Versailles. Následně se konaly nové volby městské rady, Pařížské komuny, jejichž 70 členů bylo nazváno komunardy a ti začali ihned vládnout v duchu revoluce. Mezi komunardy bylo vysoké procento anarchistů a komunistů. Mezi hlavní opatření patřilo zmenšení sociálních nerovností, konec povinných vojenských odvodů, omezení povinnosti přispívat na náboženské záležitosti, volitelnost všech veřejných funkcí, spravedlivé odměňování práce.“¹¹ Prusové ale Paříž oblehli a po několikadenním urputném boji bylo povstání poraženo a vůdci povstání skončili na popravišti, nebo ve vězení.

Při nastiňování historie utopií nesmím zapomenout ani na utopické socialisty. Jedním z nejvýznamnějších byl Charles Fourier. Ten chtěl místo státu zavést *falangy* – skupiny, které by bydlely ve společných domech – falanstérách. Každá falanga by měla mít 1620 členů, z nichž by měl mít každý jinou povahu. Pokusy o vytvoření falanstéry se objevily i ve skutečnosti, jedna

10 KOLEKTIV AUTORŮ. *Toulky českou minulostí*, díl 205, založení Tábora. Praha: Český rozhlas, 2000.

11 FLORES, Marcello. *Komunismus*. Vydání 1. Praha: Levné knihy, 2008. 190 s. ISBN 978-80-7309-388-4.

byla založena dokonce v Praze a jmenovala se Budeč. Podle Fourierova učení se v každém patře Budče učil jiný obor a lidé mohli přednášky střídat dle chuti. Fourier se také velmi zasloužil o emancipaci žen.

Dalším významným utopickým socialistou byl i Robert Owen. Jeho vize budoucího světa je následující: „Daně budou zrušeny, plody práce budou spravedlivě rozdělovány, společnost bude beztřídní, jediným kritériem společné role bude věk, děti budou poskytovat služby, dospělí zaručí výrobu a staří budou vládnout“¹²

I klasické utopie – včetně třech utopických děl, která jsou předmětem mé práce, obsahují – alespoň z dnešního hlediska – určité dystopické či totalizující prvky, proto s pojmem utopie souvisí úzce i pojem dystopie, neboli antiutopie. Jedná se o přesný opak utopie. Systém se v dystopiích na rozdíl od utopie drží u moci ne díky respektu, slušnosti a přirozené autoritě vládců, ale upevňuje si moc na základě šíření strachu, násilí a teroru. Pro dystopie je také charakteristická snaha o co nejpřísnější perzekuce skupin, které by se mohly pokusit o odpor. Cíle dystopického systému jsou velmi podobné cílům totalitních režimů, tedy co nejvíce ovládnout život občanů. Tento ideál popisuje Mussoliniho citát „Vše ve státě, nic proti státu, nic mimo stát.“¹³ Jakékoli porušení občas až nesmyslných norem je v dystopii tvrdě trestáno.

Jednu z prvních dystopií popsal roku 1923 ruský spisovatel Jevgenicij Zamjatin ve své knize *My*. Zamjatin v ní karikoval komunismus, a proto byl donucen ze Sovětského svazu emigrovat. Zamjatin ve své knize popisoval, že pro dosažení dokonalého státu a rovnosti v něm se občané museli zříct veškeré svojí individuality. Typické je, že v Zamjatinově popisu dystopie jsou lidé evidováni pod čísly a ne pod skutečnými jmény a celý jejich denní program se odehrává podle přesně určeného rozvrhu, od kterého se nesmí odchýlit. 25 let po vydání této knihy bylo napsáno asi nejznámější dystopické dílo, román *1984* od George Orwella. Název knihy podle Orwella měl znamenat rok, kdy se společnost dostane do takové krize, kterou ve své knize popisuje. Z knihy pocházejí známá hesla „Válka je mír, svoboda je otroctví, nevědomost je síla“ a „velký bratr tě

12 OUŘEDNÍK, Patrik. *Utopos to byl, kdo učinil mě ostrovem*. Vydání 1. Praha: Torst, 2010. 240 s. ISBN 978-80-7215-395-4.

13 PAXTON, Robert. *Anatomie fašismu*. Vydání 1. Praha: Lidové noviny, 2007. 374 s. ISBN 978-80-7106-811-2.

vidí“. První z nich odkazuje na vymývání mozků v dystopii a druhé na to, že občané státu jsou nepřetržitě sledováni kamerovým systémem. Zajímavostí je, že v románu 1984 existují pouze čtyři ministerstva – pravdy, lásky, míru a hojnosti, přičemž každé z nich funguje na přesném opaku svého názvu.

2 Thomas More a Utopie

2.1 Thomas More

Thomas More se narodil 7. února 1478 jako nejstarší dítě v rodině právníka. Dva roky studoval na univerzitě v Oxfordu, kde se věnoval převážně latině a logice, poté se vrátil do Londýna, kde se připravoval na kariéru právníka a stal se advokátem. Po studiu děl křesťanských filosofů (například Tomáše Akvinského) a diskusích s přítelem Erasmem Rotterdamským se však i přes otcův odpor rozhodl pro vstup do kláštera. Mezi lety 1503 až 1504 žil za zdmi Londýnského kartuziánského kláštera jako řeholník, ale nakonec se rozhodl do kláštera nevstoupit natrvalo.¹⁴ V roce 1504 kandidoval do parlamentu a v roce 1505 si vzal za manželku o deset let mladší Jane Coltovou. S ní měl 4 děti a jeho žena zemřela v roce 1511. More se v krátké době podruhé oženil, tentokrát za bohatou vdovu Alici Middletonovou. Od roku 1510 sloužil Thomas More jako jeden z podšerifů v Londýně. Roku 1517 se stal členem královské rady a v roce 1521 byl pasován na rytíře. Stal se zástupcem hrabství Middlesex v dolní komoře parlamentu, ve které zastával později dokonce funkci mluvčího. Konečně roku 1529 se stal lordem kancléřem, což byl po králi nejdůležitější úřad v zemi.

More byl římský katolík a podporoval katolickou církev. Protestantskou reformaci považoval za kacířství. V rámci boje proti kacířství dokonce protestoval proti vydání Bible v anglickém jazyce, neboť její čtení prostým lidem by mohlo svádět k výkladům odlišným od názorů katolické církve a tudíž kacířství. Bible v angličtině byla nakonec vydána až v roce Morovy smrti. Jeho první akce proti reformaci zahrnovaly pomoc tehdejšímu kancléři Wolseymu

¹⁴ Encyclopedia Britannica. Thomas More. Datum publikování 18.6.2006, datum poslední revize 31.7.2014.

Dostupné z www: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/392018/Sir-Thomas-More> .

(s nímž neměl More nejlepší vztahy¹⁵) v prevenci dovozu luteránských knih do Anglie, špehování a vyšetřování podezřelých protestantů, zejména vydavatelů, a zatýkání kohokoli, kdo vlastnil, přepravoval nebo prodával reformační knihy.¹⁶

More tedy silně nesouhlasil s myšlenkami církevní reformace Martina Luthera a roku 1523 dokonce napsal *Responsio ad Lutheram*, ve kterém hájí autoritu papeže a Luthera hrubě uráží. More ostře pronásledoval kacíře¹⁷ a během jeho funkce kancléře bylo 6 heretiků upáleno, což ostře kontrastuje s Morovým humanistickým postojem.

Když More nepodpořil Jindřicha VIII v prosazování zrušení manželství s Kateřinou Aragonskou, přes odpor papeže, reagoval Jindřich tím, že si nechal schválit zákon o svrchovanosti, kterým odtrhl anglickou církev od katolické a stal se jejím nejvyšším představitelem. More s uznáním světského panovníka hlavou církve nesouhlasil a z funkce kancléře odstoupil. Krátce poté byl More obviněn z přijímání úplatků, ale obvinění musela být stažena pro nedostatek důkazů.

V roce 1534 byl požádán, aby vystoupil před komisí a přísahal věrnost podle parlamentního zákona o následnictví, který uznal legitimitu všech potomků Jindřicha a Anny Boleynové a odmítal jakoukoli cizí autoritu, tedy i papeže. More byl ochoten přijmout to, že se Anna Boleynová fakticky stala královnou, ale přísahat odmítl, protože se držel postulátu papežské nadřazenosti. Král ho dal zatknout na základě ustanovení o velezradě. “Podle těchto ustanovení

15 GREGORY, Richard. L. Bacon's New Atlantis. MIT Press, svazek. 23, č. 4, str. 431-435, publikováno 1990, Dostupné z www:

[http://www.jstor.org/stable/10.2307/1575347?Search=yes&resultItemClick=true&searchText=\(Francis&searchText=Bacon\)&searchText=New&searchText=Atlantis&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3D%2528Francis%2BBacon%2529%2BNew%2BAtlantis%26amp%3BSearch%3DSearch%26amp%3Bgw%3Djtx%26amp%3Bprq%3D%2528Francis%2BBacon%2529%26amp%3Bhp%3D25%26amp%3Bacc%3Don%26amp%3Baori%3Da%26amp%3Bwc%3Don%26amp%3Bfc%3Doff](http://www.jstor.org/stable/10.2307/1575347?Search=yes&resultItemClick=true&searchText=(Francis&searchText=Bacon)&searchText=New&searchText=Atlantis&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3D%2528Francis%2BBacon%2529%2BNew%2BAtlantis%26amp%3BSearch%3DSearch%26amp%3Bgw%3Djtx%26amp%3Bprq%3D%2528Francis%2BBacon%2529%26amp%3Bhp%3D25%26amp%3Bacc%3Don%26amp%3Baori%3Da%26amp%3Bwc%3Don%26amp%3Bfc%3Doff)

16 MORGAN, Kenneth a kolektiv. Dějiny Británie. Vydání 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010. 656 s. ISBN 978-80-7106-432-9.

17 MORGAN, Kenneth a kolektiv. *Dějiny Británie*. Vydání 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010. 656 s. ISBN 978-80-7106-432-9

bylo velezradou zlověstně připravit krále nebo královnu o důstojenství, titul, či jméno jejich královských hodností“¹⁸.

Byl uvězněn v londýnském Toweru, kde ho několikrát navštívil Thomas Cromwell, hlavní ministr krále Jindřicha VIII, aby ho přiměl složit přísahu, což More nadále odmítal. Byl odsouzen k trestu smrti oběšením a rozčtvrcením, což byl trest pro zrádce, kteří nepocházeli ze šlechtických kruhů, ale král tento trest změnil na stětí. Poprava se konala na 6. 7.1535. Thomas More byl blahořečen roku 1866 a roku 1935 papežem Piem XI prohlášen za svatého.

V roce 1515 začal Thomas More psát své nejznámější dílo – *Utopii*. Námět knihy a státního zřízení pocházel nejspíše z Platónova díla *Ústava*, kde Sokrates říká, že takové místo není nikde na světě, nebo z díla Římana Senecy, který píše, že republiku, o které sní, nelze najít na žádném místě na světě¹⁹). Politický a mravní systém popsany v *Utopii* byl v silném kontrastu s morálkou v křesťanské Evropě. Tomuto srovnání věnuje More celou první knihu *Utopie*. Překvapivé je, že ač More byl římský katolík, v *Utopii* obyvatelé křesťanství nevyznávají. More tím chtěl nejspíše naznačit, že křesťanští občané mají horší mravy než pohané a tím je donutit zpytovat svědomí a následné nápravě. Zřízení v *Utopii* připomíná zřízení vymyšlené antickým politikem Polybiem.²⁰

Jeho přítel Erasmus Rotterdamský píše v *dopise Ulrichovi z Huttenu*, že se More obléká jednoduše, nenosí hedvábné oděvy a nehonosí se zlatými řetězy, je nenáročný a skromný také ve výběru jídel a nápojů, což je velmi podobné oblékání a stravování občanů v *Utopii*. Píše také, že vydal *Utopii*, aby poukázal na problémy, které sužují Anglii.²¹ Mezi jeho další význačná díla kromě *Utopie* patří také kniha *Historie krále Richarda III*, kterou psal v letech 1513-1518.

18 MORGAN, Kenneth a kolektiv. Dějiny Británie. Vydání 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010. 656 s. ISBN 978-80-7106-432-9.

19 PARRISH, J. M. Communication a new source for More's Utopia. JStore: svazek. 40, č. 2, 6/1997. Dostupné z [www: viz seznam použité literatury](http://www.vizseznampouziteliteratury)

20 NELSON, Eric. Greek Nonsense in More's Utopia. JStore: svazek. 44, č. 4, 2001. Dostupné z [www: viz seznam použité literatury](http://www.vizseznampouzite-literatury)

21 The Center for Thomas More Studies. Erasmus to Ulrich von Hutten. Korespondence, sv. 3. Dostupné z [www: http://www.thomasmorestudies.org/docs/Erasmus%20to%20Ulrich%20von%20Hutten.pdf](http://www.thomasmorestudies.org/docs/Erasmus%20to%20Ulrich%20von%20Hutten.pdf)

2.2 První kniha Utopie

První kniha Utopie je psána formou dialogu, který vedou Thomas More a Rafael Hythlodaios. O Utopii vypráví Raffael Hythlodaios, který pocházel z Portugalska a plul i s Amerigo Vespuccim. Jeho jméno se skládá z biblického Raffael (Bible se o něm zmiňuje jako o božím poslovi) a řeckého Hythloadaios, které v překladu znamená expert na nic (tlachal), což snižuje jeho hodnověrnost jako vypravěče a souvisí to nejspíše s neexistencí Utopie. V první knize *Utopie* zmiňuje More Platóna v souvislosti s vypravěčem. V předmluvě More ústy Rafaela také kritizuje evropské šlechtice, kteří nepracují a jen vybírají od poddaných daně, a také kritizuje najímání žoldnérů, kteří jsou placeni z daní a navíc se často chovají nevhodně.

Zálibu v přepychu vyšších vrstev klade do kontrastu s chudobou vrstev nižších. Nelíbí se mu ani existence nevěstinců a hospod, kde se lidé opíjejí a hrají hazardní hry. Nesouhlasí s trestáním zlodějů smrtí, ale trestal by je peněžitými pokutami a závažné zločiny nucenými pracemi. Protestuje proti chovu ovcí v Anglii, z důvodu že zabírají mnoho místa, které pak není možné využít k pěstování obilí a nasycení obyvatel. Morovi se nelíbí ani expanzivní touhy zemí a tvrdí, že pokud má země příliš velkou rozlohu, panovník se o ni nemůže dobře starat. Panovník by podle Hythlodaye neměl být příliš spořivý a měl by si vybírat kvalitní rádce, kteří hledí na prospěch státu a ne svůj vlastní. V diskusi o soukromém vlastnictví Hythlodaios soukromé vlastnictví vychvaluje, zatímco literární postava More ho odmítá s tím, že si nedokáže takový stát představit. Na to Hythlodaios reaguje tím, že by More musel někdy navštívit Utopii, aby pochopil, že stát takto fungovat může.

2.3 Druhá kniha Utopie

Utopie je ostrov, na kterém se nachází 54 měst, která jsou si podobná jak vzhledem, tak zákony, a jsou rovnoměrně rozmístěna po celém území. Důvod, proč si Thomas More zvolil zrovna tento počet, je, že Anglie se v době vzniku jeho díla skládala z 53 hrabství a hlavního města Londýn²².

22 OUŘEDNÍK, Patrik. *Utopos to byl, kdo učinil mě ostrovem*. Vydání 1. Praha: Torst, 2010. 240 s. ISBN 978-80-7215-395-4.

Další podobností, či spíše kontrastem mezi Utopií a Anglií je, že ostrov Utopii More umístil na přibližně stejnou zemskou šířku, na které se nachází Anglie, jen na jižní polokouli. Další paralelou je, že popis hlavního města Utopie Amaurotum v mnohém připomíná Londýn, například v něm sídlí senát.

Města v Utopii jsou opevněná a každé z nich má přísun čerstvé pitné vody²³. Součástí měst jsou také nemocnice, které se však nachází za jejich hradbami (stejně jako v případě jatek chtějí být Utopijští vzdálení daleko od smrti a všeho co ji připomíná). Ve středu měst jsou tržišťe, kam se sváží nářadí, a každý si občan si bere, co potřebuje. Každá městská čtvrť má svoji společnou jídelnu, pod kterou spadá 30 rodin. Občané obývající města si v rámci rovnosti jednou za deset let losováním rozdělují mezi sebou domy, které budou příštích deset let obývat. Nemají tedy domy v osobním vlastnictví, ale jsou jim pouze svěřeny státem. K většině domů patří také zahrady, o které se občané vzorně starají.

V každé městské části je také kancelář úředníka zvaného *filarcha*. Filarcha je zvolen třiceti rodinami tvořícími společenství. Jeho hlavním úkolem je zajišťovat, aby nikdo nezhálel a aby se poctivě věnoval svému řemeslu. Dohlíží také na to, aby se nikdo zvlášť při práci nepřepínal.²⁴ V čele 10 filarchů stojí protofilarch. Každá městská čtvrť má svého zástupce v senátu. Filarchů je celkem 200 a volí vladaře, který je nejschopnější ze čtyř uchazečů vybraných občany. Protofilarchové jsou voleni jednou ročně, ale většinou svoji funkci zastávají opakovaně. Vladař je volen většinou doživotně. Protofilarchové se s vladařem často schází a diskutují o problémech, které se na ostrově vyskytují. Veškerá politická jednání se v Utopii musí odehrávat na půdě senátu, v jiném případě je toto provinění trestáno smrtí, protože by se mohlo jednat o pokus o převzetí moci. Každé město navíc jednou za rok vyšle tři vyslance do hlavního města na poradu, na které se určuje další vývoj ostrova.

Na venkově se žije ve staveních, v nichž bydlí rodiny, které mají minimálně čtyřicet

23 MORE, Thomas. *Utopie*. Vydání 2. Praha: Mladá fronta, 1978. 156 s. ISBN neuveden.

24 MORE, Thomas. *Utopie*. Vydání 2. Praha: Mladá fronta, 1978. 156 s. ISBN neuveden.

členů. Dvacet členů rodiny se stěhuje jednou za rok do města a jsou vystřídáni dvaceti měšťany.

Pokud jde o zaměstnání a volný čas, věnují se všichni obyvatelé Utopie bezpodmínečně rolnictví, k němuž si budují vztah už od mládí. Každý člověk vykonává kromě rolnictví ještě jedno zaměstnání. Obor se většinou dědí z otce na syna. Výjimku tvoří 500 občanů, kteří jsou od manuální práce osvobozeni a věnují se vědám. Vědci se mohou stát díky svým výsledkům při studiu. Pokud se studiu nevěnují dostatečně nebo pokud neprokáží dostatečné výsledky, vrací se mezi řemeslníky. Ale i řemeslník se může dostat do třídy vzdělanců díky své pílí (z třídy vzdělanců pochází i sám vladař). Každá rodina si zhotovuje šaty sama, tak nepotřebují švadleny a krejčí. Pokud je některého druhu zaměstnanců přebytek, jsou použiti pro opravu silnic. Volný čas tráví většinou sebevzděláváním nebo zdokonalováním jejich fyzické stránky. Ženy i muži pracují podobně, jen ženy mají většinou lehčí zaměstnání. V utopii se pracuje pouze tři hodiny dopoledne a tři odpoledne. Obyvatelům stačí pracovat šest hodin, protože v Utopii pracují také ženy. V jejich společnosti neexistují zbytečná povolání, která přináší užitek pouze jednotlivci a nikoli celé společnosti, jako jsou například osobní strážci, vojáci, služky, zlatníci a celkově zaměstnání spojená s penězi a zlatem.²⁵

Rodiny jsou spolu velmi úzce spojené. Dcery se sice po dosažení osmnáctého roku života vdávají a odcházejí z rodných domů, ale synové v rodinách zůstávají. Hlavou rodiny je nejstarší příbuzný, pokud je mentálně způsobilý. Každá rodina musí mít mezi 10 a 16 dospělými členy. Všichni poslouchají nejstaršího, ženy poslouchají manžely a děti rodiče. V případě přebytku obyvatel v rodině se posílají její členové do menších rodin a tím se řeší i úbytek obyvatelstva v nich. Pokud je přebytek občanů v Utopii velký, jsou posláni na jiný ostrov.

Když chce občan Utopie po ostrově cestovat, musí si zařídit povolení od filarchy, ve kterém je nařízeno dokdy se musí vrátit. Na jeho cesty je mu poskytnut vůz tažený volkem a otrok, který tento povoz řídí.²⁶ V případě, že je některý občan chycen mimo hranice území, pod které spadá, je označen za zběha a potrestán otroctvím. Pokud se obyvatel Utopie potlouká zbůhdarma po venkově, nedostává jíst, dokud nesplní svůj denní díl práce na poli. Na celém

25 MORE, Thomas. *Utopie*. Vydání 2. Praha: Mladá fronta, 1978. 156 s. ISBN neuveden.

26 MORE, Thomas. *Utopie*. Vydání 2. Praha: Mladá fronta, 1978. 156 s. ISBN neuveden.

ostrově není jediná pivnice, vinárna, ani nevěstinec. Města spolu směňují své přebytky. Každé má zásoby všech potřebných komodit na dva roky, a co přebývá, odvázejí do okolních zemí, kde sedminu z toho rozdají a zbytek prodají a hlavně smění za železo, kterého je na ostrově nedostatek. Zlato a stříbro od ostatních národů nechtějí, protože ho mají na ostrově dostatek. Místo toho si od nich vezmou raději dlužní úpis na příslušnou částku a zlato a stříbro si na něj vyberou pouze v případě války.

Za drahé kovy si najímají ve válce žoldáky, protože riskují raději jejich životy, nežli život vlastních občanů. Sami válku neuznávají a snaží se jí vyhýbat, i když se občas ve válečném umění cvičí. V Utopii jsou součástí armády také ženy. Na vojnu se chodí dobrovolně, avšak v případě, že nepřítel napadne území Utopie, musí bojovat všichni muži, a dobrovolně i ženy. Uznávají, že je někdo od přírody bojácný, a jen by zbytečně přišel o život. Do války Utopijští vyražejí zejména při obraně vlastní země, nebo když v některé ze spřátelených zemí hrozí tyranie. Nelibují si v krvavých vítězstvích, namísto toho dávají přednost vítězstvím dosaženým lstí. Snaží se také pomocí úplatků, intrik a nabízených odměn získat atentátníky z řad občanů nepřátelské země, kteří by zaútočili na vysoce postavené politiky. Pokud už musí válčit sami, jsou v boji udatní. Mají hluboké znalosti vedení války. Po dosažení vítězství město neplení a chovají se kultivovaně. Zlato a stříbro na ostrově uchovávají v podobě nočníků a okovů pro otroky, nebo ověšují lidi zlatem za trest. Celkově zlatem a drahými kameny je u nich opovrhováno a nikdo nemá touhu je vlastnit.²⁷

Pohled Utopijských na války je zajímavý v porovnání s pohledem evropským, protože jejich metody vedení války by byly v Evropě s ohledem na rytířskou kulturu považovány za nečestné. V Utopii je však toto válečné umění tolerováno z morálního hlediska a to proto, že války se nevedou z malicherných důvodů, ale kvůli vážným věcem.

V Utopii existuje povinná školní docházka. I když jde o malý ostrov, tak jeho občané sami objevili většinu vynálezů, které znal zbytek světa. V některých oblastech (astronomie,

27 MORE, Thomas. *Utopie*. Vydání 2. Praha: Mladá fronta, 1978. 156 s. ISBN neuveden.

meteorologie) dokonce zbytek světa překonali. Nevyžívají se v honech. Zabíjení je pro ně nutnost a ne zábava. Celkově mají velmi dobrý vztah k přírodě. Zabíjení zvířat a práce spojené s krví proto vykonávají pouze otroci a řezníci.

V oblasti etiky řeší Utopijští stejné otázky, jako Evropané. Zvláště řeší otázku štěstí, která u nich souvisí s náboženstvím. Štěstí podle nich spočívá v rozkoši, které však musí být docíleno počestným způsobem v souladu s přírodou.²⁸ Rozkoše rozdělují na tělesné a duševní. První souvisí s jídlem a pitím a také tím, že se snaží se udržet ve fyzické a mentální rovnováze. Občané utopie pečují také o svou tělesnou stránku a zakládají si na přirozené kráse, líčení považují za marnivost. Otroky se u nich stávají lidé, kteří spáchali nějaký zločin, a díky tomu přišli o statut svobodného občana, nebo se jím může stát příslušník cizího státu, který spáchal v onom státě trestný čin a byl do Utopie dovezen. Otroci mají špatné životní podmínky, musí neustále pracovat, a musí nosit okovy ze zlata. Lidé z cizích národů se mohou stát otroky v Utopii také dobrovolně a mají se oproti otrokům z donucení mnohem lépe, více se podle mě podobají svobodným občanům, jen mají více práce. Otroctví se dá za dobré chování zmírnit nebo úplně zrušit. Podle mého názoru tato část souvisí s první knihou Utopie, kde More zastává trestání závažných zločinů nucenými pracemi.

V Utopii mají náboženskou svobodu a každý může věřit, v co, nebo v koho chce (je to jeden z jejich nejstarších zákonů). Pradávný vládce Utopus odsuzoval nevěřivost sekt a rozhodl se vyhlásit náboženskou toleranci (protiklad k Jindřichovi VII). Mnoho lidí tam vzývá boha, kterému říkají Otec. Ten je všemohoucí a je velmi podobný křesťanskému bohu. Mnoho lidí věří také v prozřetelnost, které říkají Mithra. Utopijští věří, že po smrti budou odměněni za dobré skutky, které vykonali za svého života, a potrestáni za své hříchy. Nebojí se smrti, protože veskrze žijí ctnostným životem. Nedůvěřují věštění a podobným praktikám, ale věří v zázraky. Kněžích není v Utopii mnoho a stejně jako ostatní úředníci jsou voleni lidem. Jejich prací je řídit bohoslužby a kritizovat občany za nemravný život, což se neděje příliš často. Také učí mládež slušnému chování. Jsou užiteční i v bitvě, kde podporují morálku utopijských. Mají honosné a

28 MORE, Thomas. *Utopie*. Vydání 2. Praha: Mladá fronta, 1978. 156 s. ISBN neuveden.

velké chrámy. Kněží vedou modlitbu tak, aby vyhovovala vyznavači jakéhokoli boha nebo entity. Státní svátky mají každý první a poslední den v měsíci a k jejich příležitosti se pořádá bohoslužba.

Manželství mohou muži uzavřít po dosažení 23 let a dívky v osmnácti letech. Pohlavní styk před uzavření manželského svazku mají zakázaný a jsou trestáni tím, že se nesmí oženit. Uzavření sňatku předchází rituál, kdy ženich musí vidět před svatbou nevěstu nahou za doprovodu nějaké ctihodné dámy a žena zase ženicha za doprovodu jiného muže. Velmi podobné námluvám Utopii byly námluvy Morových dcer. Jejich nápadníci si je přišli prohlédnout nahé, aby věděli, koho si berou za manželky.²⁹

V Utopii přísně dodržují monogamii a nevyužívají příliš institutu rozvodu. Dokonce každý rozvod musí nejdříve posoudit filarchové a rozhodnout, zda jsou podmínky dostatečně vážné pro zrušení manželství. Cizoložství a dokonce i pokus o ně trestají nejhorším otroctvím. Za opakované cizoložství je smrt.

Utopijští mají jen málo zákonů a ostatní národy kritizují za složitost právního systému. Nemají obhájce a každý občan se v případě soudní pře hájí sám. Utopie však na požádání půjčuje svoje úředníky ostatním národům. Občané Utopie mezi sebou neuzavírají smlouvy, protože jim přijde trapné nedůvěřovat druhému člověku.

Utopie je interpretována mnoha způsoby. Jedním z významných interpretů tohoto díla je Quentin Skinner, který o první knize říká, že se jedná o Morův vnitřní rozhovor mezi platonistou Hythlodajem a humanistickým ciceroniánem Morem, ve kterém jsou silnější argumenty ciceroniána. Jsou silnější, protože More tyto argumenty spíše zastával.³⁰ Této hypotéze také nahrává teze, kterou zastává Colin Starness. Ten ve svém článku „*A commentary on Book I of More's Utopia Showing its Relations to Plato's Republic*“ tvrdí, že první kniha

29 KOLEKTIV AUTORŮ. Rodinná encyklopedie světových dějin. Vydání 1. Praha: Readers digest, 2000. 728 s. ISBN 80-86196-19-4.

30 SKINNER, Quentin. Sir Thomas More's Utopia and the language of renaissance humanism in the language of political theory in early-modern Europe. United Kingdom, Cambridge University Press, 1987. Dostupné z www – viz Použitá literatura.

Utopie vznikla jako souvislá kritika Platónovy *Ústavy*³¹. Další zajímavou teorií o Utopii má Lorraine Stobart. Ve svém článku „*Utopia: Fact or Fiction?*“ píše, že Utopie je reálná a Morovy myšlenky popisovaly utajenou Mayskou civilizaci.³² Což je ovšem úvaha spíše z říše science-fiction. Jeffrey Knapp pro změnu vidí Utopii jako propagaci politiky izolacionismu a odpor k britskému expanzionismu³³.

Pro mě nejpříjemnější interpretaci měl Thomas White, který tvrdí, že první kniha *Utopie* je popsání problému, zatímco druhá je jeho řešením³⁴. Když jsem vzal v úvahu tuto tezi, nešlo se nezamyslet nad tím, do jaké míry More svou Utopii myslel vážně. More, který chtěl vstoupit do kláštera a který pro myšlenky katolické církve položil život, by podle mě nechtěl, aby Anglie byla přesnou kopií Utopie. Už jen kvůli povolení rozvodů, otroctví a asistované sebevraždě. Všechny tyto záležitosti křesťanská víra přísně zakazuje. Také zákaz rozprav o politice v Utopii je v rozporu s jeho humanismem.

3 Tomasso Campanella a Sluneční stát

3.1 Tomasso Campanella

Tomasso Campanella se narodil jako Giovanni Domenico Campanella 5. září 1568 v italské Kalábrii. Jeho otec byl chudý švec. Campanella se stal ve svých čtrnácti letech členem dominikánského řádu, kde přijal jméno Tomasso na počest svatého Tomáše Akvinského. Studoval filosofii a teologii. Zajímal se také o astrologii, které věnoval několik svých děl. Ve svých jednadvaceti letech zpochybnil Aristotelovy myšlenky a zastal se myšlenek Bernarda Telesia³⁵, že znalost je pocitem, a že všechny věci v přírodě mají pocity. Tyto myšlenky byly

31 STARNESS, Colin. The new republic: The commentary on book I of More's Utopia, showing its relation to Plato's Republic. Canada, Ontario University Press, 1990. Dostupné z www – viz Použitá literatura.

32 STOBART, Lorraine. Utopia: Fact or fiction? The evidence from the Americas. Vydání 1. USA, New Hampshire, 1992. 143 stran. ISBN 0750900776

33 KNAPP, Jeffrey. An Empire Nowhere: England, America, and Literature from Utopia to The Tempest. USA: University of California Press, 1992. 268 s. ISBN 0-520-07362-2.

34 BRADSHAW, David. Thomas White: On Plato and Utopia. The Center for Thomas More Studies. Publikováno 11/1984, str. 51-53. Dostupné na www: <http://www.thomasmorestudies.org/moreana/Moreana83-84pages51-53.pdf>.

35 Stanford Encyclopedia of Philosophy. Tommaso Campanella. Datum publikování. 31.8.2005, poslední revize

v rozporu s oficiálním učením katolické církve, a proto musel v krátké době po jejich publikování předstoupit před inkviziční soud v Římě. Soud nakonec v tomto procesu shledal Campanellu nevinným, ale nařídil mu vrátit se do rodné Kalábrie. V roce 1599 hlásal, „že díky konjunkci hvězd a příchodu nového století dozraje svět v naprostou obrodu.“³⁶

Byl přesvědčený o tom, že je mesiáš, a proto se rozhodl vést povstání proti španělské nadvládě v Kalábrii. Povstání bylo potlačeno a Campanella byl zatčen a vyslýchán právem útrpným.³⁷ Byl souzen za povstání a kacířství a trestu smrti se vyhnul pouze díky tomu, že se vydával za blázna a zapálil svou celu. Nakonec byl odsouzen na doživotí. Následujících 27 let strávil v cele v Neapoli, kde napsal svá stěžejní díla. Během jeho pobytu ve vězení vznikl i spisek Sluneční stát. V roce 1626 byl na přímlovu papeže Urbana VIII propuštěn. Pět let žil v Římě jako astrologický poradce papeže. V roce 1634 ho však ohrozilo další spiknutí, které v Kalábrii vedli jeho stoupenci. S pomocí kardinála Barberiniho a francouzského velvyslance de Noailles utekl do Francie, kde byl přijat u dvora krále Ludvíka XIII. Chráněn kardinálem Richelieu a pobíraje štědrý důchod od krále Ludvíka, strávil zbytek svých dnů v Paříži³⁸.

„Campanellův život byl výstřední až podivínský, a to natolik, že se někdy zdálo, že jeho výstřednosti hraničí s bláznovstvím. Vlastním studiem astrologie došel k přesvědčení, že jeho čelo je stejně jako Mojžíšovo ozdobeno sedmi výrůstků nebo pahorků, a vyvodil z toho pro sebe závěr, že je prorokem nového století, osudem předurčeným k tomu, aby dosáhl obecného usmíření a celkové obrody. Vyzbrojen touto jistotou, poskytoval čas od času své kouzelnické a mesiášské služby papeži i králi Francie, když už přestal věřit, že by mohl sám, v čele kalábrijských povstalců, uskutečnit svou utopii Slunečního státu.“³⁹

Z tohoto úryvku vyplývá, že Campanella se snažil uvést myšlenku Slunečního státu do

25.8.2014. Dostupné z [www: http://plato.stanford.edu/entries/campanella/](http://plato.stanford.edu/entries/campanella/) .

36 Procacci, Giuliano. Dějiny Itálie. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2010

37 Kučera, Rudolf. Život a dílo Tomáše Campanelly (část knihy Sluneční stát). Praha: Mladá Fronta, 1979

38 Stanford Encyclopedia of Philosophy. *Tommaso Campanella*. Datum publikování. 31.8.2005, poslední revize

25.8.2014. Dostupné z [www: http://plato.stanford.edu/entries/campanella/](http://plato.stanford.edu/entries/campanella/)

39 PROCACCI, Giuliano. Dějiny Itálie. Vydání 1. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2010. 495 s. ISBN 978-80-7106-721-4.

praxe. Je pochopitelné, že během dlouhých let ve vězení toužil po ideálním a spravedlivém státu. Z jeho záliby v astrologii pramení to, že ve Slunečním státě se jí příkládá vysoce důležitá role, dokonce Campanella píše, že by se lidé měli snažit počít děti podle hvězd. Zajímavostí je, že souhlasil s Giordanem Brunem v tom, že slunce tvoří střed sluneční soustavy, což bylo v 17. století považováno za kacířský názor. Proto se rozhodl pojmenovat svůj ideální stát státem slunečním, kde nejvyšším vládcem je Slunce, od něhož se vše odvíjí a vše se kolem něho „točí“. Dalším znakem potvrzujícím zájem o astronomii je počet kruhů tvořících město, jichž je sedm, stejně jako oběžnic, které byly známé v době napsání Slunečního státu.

3.2 Sluneční stát

Kniha je psána formou rozhovoru mezi mořeplavcem z Janova a velmistrem řádu Hospilitů, přičemž velmistr se táže mořeplavce. Mořeplavec říká, že se dostal do Slunečního státu, který se nachází na ostrově Taprobanus, ležícího poblíž Sumatry nebo Cejlonu. Ze strachu před domorodci se mořeplavec schovává v křoví a setkává se s nimi náhodně. Domorodci jsou občané Slunečního státu a odvádí ho tam. Na ostrově existují kromě Slunečního státu ještě čtyři jiná království. Uprostřed území, na němž se stát rozkládá, se nachází město, jež má rozlohu dvě míle v průměru a jeho obvod činí sedm mil. Město je rozděleno na sedm kruhů, které jsou propojeny čtyřmi branami⁴⁰. Pásma jsou dobře opevněna a podle mořeplavce je stát prakticky nedobytný. Uprostřed posledního sedmého kruhu se nahoře na kopci nachází chrám. V chrámu bydlí 49 kněží a mnichů.

Vládcem státu je kněz, který se nazývá Slunce, ale v Evropě by se nazýval metafyzikem. Rozhoduje ve věcech světských i duchovních. Slunce musí být nejlepší z nejlepších a znát historii, zákony a náboženství všech národů a musí být starší 35 let. Nahradit ho může jen někdo, kdo bude lepší než on. Jeho pomocníci jsou navrhováni radou, jsou tři a jmenují se Pon, Sin a Mor. Tato slova znamenají moc, moudrost a lásku (v italštině *possanza*, *sapienza* a *amore*),

40 CAMPANELLA, Thomaso. *Sluneční stát*. Vydání 2. Praha, Mladá Fronta 1979. 120 s. ISBN neuveden. Kód 23-083-79.

protože pro Campanellu byly tyto vlastnosti kladné přívlastky každého bytí, které se v dokonalé formě spojují v nejvyšší bytosti a v Slunečním státě v jeho nejvyšším vládci Slunci.⁴¹ Úředníky vybírají tito čtyři vládci v čele se Sluncem. Úředníci mají ve Slunečním státě také jména po lidských ctnostech. Do úřadů jsou jmenováni ti, kteří se pro ně ve škole jeví jako nejzpůsobilejší. Dvakrát za měsíc se sejdou občané starší dvaceti let. Toto shromáždění se nazývá velká rada. V radě se řeší chyby úředníků a také se hodnotí, jak úředníci plní povinnosti. Jednou za osm dní se schází Slunce a jeho pomocníci, z nichž každý má ještě tři pomocníky vlastní.

Moc rozhoduje o válce, míru a vojenském výcviku, ale jeho rozhodnutí jsou stále podřízena Slunci, stejně jako rozhodnutí ostatních spoluvládů. Ve Slunečním státě se vojenskému výcviku věnují všichni občané, bez ohledu na pohlaví. Mají kladný vztah k armádě a často pořádají vojenské přehlídky. Bojují udatně, protože se nebojí smrti. Věří, že jejich duše je nesmrtelná a že se po smrti přidruží k dobrým nebo zlým duchům podle toho, jak na zemi žili. Mají dobrou válečnickou strategii, protože se inspirovali evropskými generály, jako byli Caesar nebo Hannibal. Zbabělost vojáků tváří v tvář nepříteli trestají smrtí. Území a majetek dobytý na nepřátelském státu se automaticky stávají součástí Slunečního státu. Práce v armádě jsou rozděleny podle toho, jak kdo v kterém zaměstnání vyniká, přičemž muži mají na starost těžší práce a ženy lehčí. Strážní službu si také rozdělují rovným dílem, ženy ve dne, muži v noci. Válčí převážně s ostatními státy na ostrově.

Moc je také hlavní soudce a má rovněž na starosti celý soudní aparát, který ve Slunečním státě funguje. Nevyskytuje se tam často závažná kriminalita, proto jsou nejčastějšími prohřešky lež, hněvivost a odpírání úcty. Za tyto přestupky jsou mírnější tresty jako například vyloučení z hostin nebo zákaz ze styku se ženami. U násilných trestných činů platí zásada oko za oko. Když je případ sporný, tak o trestu rozhoduje Slunce a jeho pomocníci. Slunce je jediný člověk ve Slunečním státě, který může udělit milost. Nemají tam kata, rozsudek smrti vykonává většina především ukamenováním nebo viník může spáchat sebevraždu. Kdo spáchá velezradu, musí se

41 CAMPANELLA, Thomaso. *Sluneční stát*. Vydání 2. Praha, Mladá Fronta 1979. 120 s. ISBN neuveden. Kód 23-083-79.

obyvatelům před smrtí zpovídat, proč čin spáchal a může udat spoluviníky, zejména úředníky, kteří v případě prokázání viny dostanou trest smrti, zatímco původní odsouzený jde pouze do vyhnanství. Přiznání se ve Slunečním státě počítá také jako polehčující okolnost. Zákoník mají na měděné desce před chrámem.⁴²

Moudrost má za úkol řídit umění, řemesla, vědu a školství. Má také za úkol vysílání delegátů a diplomatů do ostatních států. Práce je ve Slunečním státě rozdělena stejně mezi obě pohlaví, kromě nejtěžších prací, které vykonávají zejména muži. Ti se také více vyskytují v oborech zemědělství, zbrojařství a kovářství, zatímco ženy se převážně starají o dobytek, sbírají byliny a vaří. Ženy dominují také v hudbě. Ve Slunečním státě neexistují podřadné práce. Práce obecně si občané velmi váží. Mladí lidé slouží starším. Nemají otroky, ale každý občan musí pracovat minimálně 4 hodiny denně, následně se může věnovat studiu a sportům. Je zakázáno hrát šachy a kostky.

Rádce Láska organizuje plození dětí a jejich výchovu, jakož i výrobu léků a zemědělství. Žena může mít dítě nejdříve v 19 letech a muž se může stát otcem minimálně v 21 letech. Za incest hrozí trest smrti. Pohlavní styk mají podle toho, jak se k sobě tělesně hodí a mají ho každou třetí noc. „Tlustí jsou dávání dohromady s hubenými a naopak. Úředníci, kteří pracují duševně, jsou dávání dohromady s ženami, které jsou živé a rázné.“⁴³ Občané Slunečního státu tvrdí, že dokonalou tělesnou stavbu, která působí na rozvoj ctnosti, nelze získat cvičením, že lidé od přírody špatně pracují dobře jen ze strachu před zákonem a před Bohem a nebojí-li se, tajně nebo veřejně stát ničí. Proto je třeba soustředit veškerou pozornost na plození dětí a cenit přirozené přednosti rodičů, ale nikoli věno a klamnou rodovou urozenost. Na pohlavní styk nahlíží jako na náboženský úkon. Za účelem plození dětí ho mohou mít pouze v hodinu, kterou pro to určí kněží. Pokud je žena neplodná, stane se společným majetkem mužů a ztratí úctu.

42 CAMPANELLA, Thomaso. *Sluneční stát*. Vydání 2. Praha, Mladá Fronta 1979. 120 s. ISBN neuveden. Kód 23-083-79.

43 CAMPANELLA, Thomaso. *Sluneční stát*. Vydání 2. Praha, Mladá Fronta 1979. 120 s. ISBN neuveden. Kód 23-083-79.

Mořeplavec zde cituje Platóna, který tvrdí, že výběr partnerky by se měl provádět ne podle eugeniky, ale losem, protože ti, kdo by neměli hezkou nebo příjemnou partnerku, by se mohli bouřit, ale uvádí také, že by šlo losování oklamat, aby výsledek odpovídal názoru mudrců. V případě, že se muž do ženy zamiluje, může se jí dvořit, ale co se pohlavního styku týče, musí respektovat názor mudrců a mít s ní sex pouze když je těhotná. Matky si děti nechávají pouze po dobu kojení, pak je předávají vychovatelkám. V sedmi letech se děti jdou učit řemeslu. Ani jména děti nedostávají od rodičů, získávají je podle vlastností, nebo povolání, v nichž vynikají.⁴⁴

Pokud jde o oblast náboženství, je hlavním knězem Slunce, a ostatními kněžími jsou vyšší úředníci. Lidé se zpovídají třem spoluvládcům, kteří tyto zpovědi tlumočí Slunci. Podle nich si Slunce uvědomuje, čím společnost nejvíce trpí. Slunci se zpovídají i vládci ostatních měst a provincií, která spadají pod Sluneční stát. Ve Slunečním státě se kněžími stávají nejzbožnější jedinci, kteří se sami nechají dobrovolně zavřít do kopule, ve které 30 dní dodržují těžký půst a modlí se, dokud jejich hříchy nejsou vykoupeny. Kněží se také zabývají hvězdami, vlastní kvalitní hvězdářské přístroje a podle konstelace hvězd rozhodují o řadě záležitostí. Kněží se příliš nestýkají s ostatními občany, ale své názory a předpovědi konzultují se Sluncem. Modlí se až čtyřikrát denně a otáčejí se pokaždé na jinou světovou stranu. Chtějí štěstí a zdraví pro sebe a pro všechny národy. Potom následuje veřejná modlitba, kterou vede Slunce.

Celá idea Slunečního státu je založena na společném vlastnictví. Campanella píše “Zbavíme-li se sobectví, zůstane v nás jen láska ke společenství...Nemusí se obdarovávat, dostávají totiž všechno, co potřebují od státu a úřady pozorně sledují, aby nikdo nedostával více než si zaslouží, ale přesto neodpírají nikomu nutné.”⁴⁵ Rovnost si připomínají i v oslovování, když se vrstevníci nazývají bratry, občany o 22 let starší nazývají otci, a občany o 22 let mladší syny.

Rovnost se projevuje i v oblékání, protože všichni včetně vládců nosí podobné oblečení, což zamezuje marnivosti. Dokonce i děti se vychovávají už od malička kolektivně ve skupinách a

44 CAMPANELLA, Thomaso. *Sluneční stát*. Vydání 2. Praha, Mladá Fronta 1979. 120 s. ISBN neuveden. Kód 23-083-79.

45 CAMPANELLA, Thomaso. *Sluneční stát*. Vydání 2. Praha, Mladá Fronta 1979. 120 s. ISBN neuveden. Kód 23-083-79.

jejich kantoři pozorují, k jakému řemeslu či vědě mají děti vlohly. Mořeplavec s velmistrem dokonce řeší, zda by měly být i ženy společné všem mužům a citují mnohé autory, z nichž jsou někteří hlavní ideologové katolické církve (svatý Augustin). V této oblasti docházejí k závěru, že je dobré mít společné ženy pro lože a obsluhování, řídit se však určitým řádem.⁴⁶

Obyvatelé provozují obchod, ne mezi sebou, ale jen s ostatními státy. Zboží však raději směňují. Mají zvláštní znalosti zemědělství a chovu dobytka. Například pole nehnojí. Ve Slunečním státě kladou velký důraz na astrologii a dobytek nechávají pářit podle hvězd. Titul krále tam získává člověk, který je nejlepší v určitém oboru, což je pozitivní motivace.

Obyvatelé žijí střídme a snaží se hodně cvičit. Jedinou nemocí, která se u nich často vyskytuje je epilepsie, kterou se snaží léčit modlitbami. K jídlu mají nejraději maso, máslo, med, sýr, datle a zeleninu, ale jí hlavně podle toho, jaká je sezóna. Používají hodně koření. Ale i v zimě mají vitaminy, které jsou obsaženy v usušeném ovoci. Pít alkohol mohou až od 19 let. I přes jejich pohrdání líčením a paráděním je zajímavé, že rádi a často používají voňavky. Mají velkou znalost ostatních civilizací a hodně cestují. Dokonce přejímají zvyky z poznaných zemí, pokud jsou lepší než jejich vlastní zvyky.

4 Francis Bacon a Nová Atlantida

4.1 Francis Bacon

Francis Bacon se narodil 22. ledna 1561 v Londýně do šlechtické rodiny, jeho otec zastával úřad strážce pečeti. Již od mládí byl často nemocný. Kvůli slabému zdraví musel studovat doma a i během jeho studií na Cambridgi mezi lety 1573 a 1575 ho trápily neduhy. Během svého dospívání se také setkal s královnou Alžbětou, na kterou dobře zapůsobil a která mu říkala mladý lord strážce.⁴⁷ Roku 1576 odjel do Francie jako součást doprovodu anglického velvyslance. Byl

46 CAMPANELLA, Thomaso. *Sluneční stát*. Vydání 2. Praha, Mladá Fronta 1979. 120 s. ISBN neuveden. Kód 23-083-79.

47 RAWLEY, William D.D. *The Life of The Right Honourable Francis Bacon, Baron of Verulam, Viscount St. Alban*. London: Thomas Johns, London, 1670. Dostupné z www:

nucen se vrátit kvůli smrti svého otce, který mu nezanechal velké dědictví. Věnoval se právu a následně pracoval jako advokát. Ačkoli se připravoval na právnickou kariéru a s úspěchem se vrhl na studium práv, působil také v politice. Roku 1584 se stal členem Parlamentu a proslavil se také jako známý jako liberálně smýšlející reformátor, toužící změnit a zjednodušit zákony. Stal se stoupencem hraběte Roberta Devereuxe z Essexu, který měl velký vliv na královnu. Bacon se jeho prostřednictvím snažil ovlivňovat politiku.⁴⁸ Zajímavostí je, že tento hrabě byl obviněn ze zrady a popraven a vyšetřování proti němu vedl Francis Bacon (poprvé za svého přítele úspěšně intervenoval, ale podruhé to již udělat nemohl).

I když byl Bacon přítelem koruny, opovrhoval feudálními výsadami a diktátorskými pravomocemi. Vystupoval proti náboženskému pronásledování. Kritizoval válku se Španělskem a podporoval spojení Anglie a Skotska do personální unie. Věřil, že bližší ústavní vazby přinesou do těchto zemí větší stabilitu. Po smrti královny Alžběty I. si ho oblíbil nový král Jakub I, který měl rád učence. V roce 1607 ho jmenoval hlavním poradcem pro právní věci, později generálním advokátem, členem tajné rady, strážcem pečeti a nakonec, v roce 1618 lordem kancléřem. V průběhu této životní etapy napsal Bacon nejspíše v roce 1614 *Novou Atlantidu*, kterou nedokončil a která byla vydána až roku 1626. Bacon byl rovněž jmenován rytířem, a to v roce 1603, v roce 1618 baronem, a v roce 1621 vikomtem ze St. Alban. Během působení ve funkci kancléře přijal úplatky a kvůli tomu byl v roce 1621 z funkce odvolán, uvězněn a byla mu udělena pokuta. Král jej omilostnil a odpustil mu i pokutu a po několika letech ho zprostil obvinění. Je jen málo pochyb o tom, že Bacon přijal dary, ale to byl v té době obecný zvyk a nemusí být nutně důkazem korupčního chování. Tomuto problému se věnuje i v *Nové Atlantidě*, kde někteří úředníci pobírají „dvojí plat“ – jednu výplatu od státu a druhou jsou úplatky od lidí, kteří s nimi jednají.⁴⁹ Bacon však těmito úředníky beroucími dary ústy vypravěče pohrdá: „Odměnou jsme sluhovi nabídli několik zlatáků a úředníkovi jsme chtěli poslat rudý aksamit; sluha však nic z toho nevezal, ba ani na to nepohlédl; a takto nás opustil a odjel v jiné bárce, kterou pro něj poslali.“⁵⁰

<http://hiwaay.net/~paul/bacon/biographies/rawley.html>

48 Encyclopedia Britannica. *Francis Bacon, Viscount Saint Alban*. Poslední revize 20.10.2013. Dostupné z [www: http://www.britannica.com/EBchecked/topic/48126/Francis-Bacon-Viscount-Saint-Alban](http://www.britannica.com/EBchecked/topic/48126/Francis-Bacon-Viscount-Saint-Alban)

49 BACON, Francis. *Nová Atlantida*. Vydání 3. Praha: Mladá fronta, 1980. 107 s. ISBN neuveden.

50 BACON, Francis. *Nová Atlantida*. Vydání 3. Praha: Mladá fronta, 1980. 107 s. ISBN neuveden.

Poslední roky svého života strávil Bacon prací na filosofických spisech. Zemřel na zápal plic, který dostal, když dělal pokusy s použitím sněhu za účelem uchování potravin. Jeho heslo znělo „Knowledge is power“, neboli vědomost je moc. Toto jeho moto a věda jako celoživotní vášeň ovlivnily také hodně jeho pojetí utopie. Slavný anglický básník Alexander Pope ho označil za „nejmoudřejšího, nejbystřejšího a nejničemnějšího ze všech lidí“.⁵¹

4.2 *Nové Organon*

K porozumění Nové Atlantidě je nutné mít alespoň povrchní znalosti z dalšího Baconova díla, které se jmenuje *Nové Organon*. Slovo Organon znamená v řečtině nástroj. Bacon v knize popisuje novou metodu zkoumání přírody. Zpochybňuje roli logiky ve zkoumání přírodních věd, která podle něj dokonce působí v této oblasti více škody než užitku. Odmítá učení empiriků i racionalistů a popisuje vlastní cestu, kterou se dá k dokonalému poznání přírody dojít. Popis jeho metody zní následovně: „Jsou a mohou být jen dvě cesty, jak hledat a nalézt pravdu. První stoupá od vjemu a částečných tvrzení k tvrzením nejobecnějším, od těchto nejobecnějších tvrzení jakožto principů pokládaných za naprosto pravdivé pak tato cesta sestupuje k úsudku střední obecnosti. Této cesty se nyní většinou užívá. Druhá cesta vymezuje z věmu a částečných tvrzení, stoupajíc přitom nepřetržitě a postupně, tvrzení obecnější, aby se nakonec dostala k tvrzením nejobecnějším. Je to cesta pravá, doposud nevyzkoušená.“⁵²

Bacon nesouhlasí s tím, aby se učení starých vědců a filosofů pouze slepě přejímalo, ale chce, aby se podrobovalo kritice a jejich studenti snažili ono učení zlepšit. Přeje si také, aby se zkoumaly nové, dosud neprobádané oblasti vědy. Zajímavé je, že i když na Bensalemu žijí křesťané, tak Bacon v Novém Organonu náboženství ve vztahu k vědě kritizuje.

Dle mého názoru si Novou Atlantidu Bacon představoval jako svůj vysněný, ideální svět, ve kterém by se uskutečnily teze z Nového Organonu a zkoumání přírodních věd, které i díky

51 KUČERA Matěj. *Za bláznivý pokus zaplatí Francis Bacon nejvyšší cenu*. History revue č. 5, rok vydání 2014, str. 15-16.

52 BACON, Francis. *Nové organon*. Vydání 2. Praha, Svoboda, 1990. 223 s. ISBN 80-205-0107-X

jeho metodě dosáhne svého vrcholu. Byl by to svět, ve kterém by se konečně do praxe plně promítl jeho citát, že vědění je moc.

4.3 Nová Atlantida

Utopický stát v pojetí Francise Bacona se stejně jako Morova Utopie a Campanellův Sluneční stát nachází na ostrově. Ten se jmenuje Bensalem a leží na rozdíl od Slunečního státu a Utopie v Tichém oceánu. E. Dickinson Blodgett dokonce zastává teorii, že Bacon popisoval Austrálii, která v té době byla neprozkoumaná⁵³.

Ostrov se odlišuje tím, že se ještě více než obě předešlé utopie snaží omezit styk s cizinci na ostrově. Cizincům je na území ostrova vstup zakázán. Důvodem jsou obavy z toho, aby nenarušovali morálku ostrovanů a nezaváděli nové hodnoty a obyčeje, které by byly v rozporu s ostrovními principy. Občané Bensalemu jsou povinni cizincům v případě jejich ztroskotání nabídnout jídlo a vodu, popřípadě opravu lodi, avšak cizinci nemohou vstoupit na ostrov. Mohou při pobřeží pobývat pouze 16 dní, přičemž nesmí opustit palubu vlastní lodi. Po uplynutí lhůty musí neprodleně odplout od břehu. Na pobřeží mohou vstoupit pouze za krajních okolností (na palubě mají raněné) a musí odpřísáhnout, že nejsou piráti a neprolili čtyřicet dní krev. Při přijetí na břeh ostrované nejdříve prozkoumávají mravy a chování cizinců, kteří jsou nuceni být uzavřeni tři dny pod dohledem v domě pro cizince, který slouží také jako karanténa, a následně se příslušné úřady rozhodnou, na jak dlouho jim povolí pobyt na území státu. Cizinci tento stát prakticky vůbec nenavštěvují, protože je mimo obchodní trasy a většinou se tam mohou dostat pouze náhodou. Ale pak už většinou projeví zájem na ostrově zůstat. Toto je podle mě jedním z důvodů, proč byli námořníci seznámeni tak dopodrobna s morálkou, zvyky a hlavně technickou vospělostí ostrovanů.

53 BLODGETT, Eleanor Dickinson. *Bacon's New Atlantis and Campanella's Civitas Solis: A Study in Relationships*. PMLA: Publications of the Modern Languages Association of America, svazek. 46, č.3, 1931, str. 763-780, dostupné z [www: http://www.jstor.org/discover/10.2307/457860?sid=21104940519691&uid=2&uid=3737856&uid=2134&uid=70&uid=4](http://www.jstor.org/discover/10.2307/457860?sid=21104940519691&uid=2&uid=3737856&uid=2134&uid=70&uid=4).

Ovšem zároveň otec Šalamounova domu, což je – jak uvádím níže – instituce, která má na ostrově největší vliv, říká námořníkovi v rozmluvě o Šalamounově domě: "Bůh ti žehnej, můj synu, a Bůh žehnej i tomu, co jsem ti sdělil. Dávám ti povolení, abys toto vše uvedl ve veřejnou známost, pro blaho ostatních národů; neboť my zde jsme v lůně božím, zem všem neznámá."⁵⁴ Na jednu stranu chtějí tedy zachovat izolaci, ale na druhou stranu paradoxně vyzývají cizince k šíření informací.

Na ostrově vyznávají křesťanské náboženství a jsou nesmírně pobožní (proto také musejí v případě ztroskotání pomoci bližnímu svému). Kontakt s ostatními národy nevyhledávají, výjimkou je, že jednou za dvanáct let nechají vyplout dvě lodě s dvanácti občany (odkaz na náboženství podobnost s dvanácti apoštoly, kteří byli Ježíšem také vysláni, aby šířili víru), kterým říkájí kupci světla, do zámořských zemí, a díky tomu jsou schopni sledovat technický pokrok, nebo nové knihy, trendy v umění a podobně. Lodě se po získání těchto věcí okamžitě otáčejí a odplouvají zpátky na ostrov, zatímco většina námořníků se zabydlí v oné zemi, která byla cílem plavby, a přizpůsobí se místním podmínkám. Ti se pak setkávají s dalšími misemi, které do těch zemí zamíří. Námořníci jsou v zemi v naprostém utajení a o Bensalemu nemluví.

Používají peníze a mají kladný vztah i k drahým kovům. Dříve obyvatelé obchodovali s Amerikou, o které mluví jako o Velké Atlantidě, a uvádí, že ji dávno stihl krutý osud, v podobě povodně, za namyšlenost a zámořské výpravy. V této části Bacon odkazuje na Platónovy dialogy *Kritias* a *Timaios*. Tato katastrofa způsobila také vysokou úmrtnost obyvatel, z důvodu následné neúrody. Z této příčiny je Amerika řídce osídlena a skončila tím také obchodní spolupráce s Bensalemem. Ostrov má v obvodu asi pět až šest tisíc mil a rostlinná i živočišná produkce přesahuje spotřebu jeho obyvatel, což byl další důvod, proč ostrované zaujali politiku izolace. Na ostrově se nachází několik měst a pod jeho nadvládu spadá i několik sousedních ostrůvků. K dopravě mezi nimi slouží lodě.

Ze svátků, které na Bensalemu slaví, patří mezi nejvýznamnější Rodinná slavnost. Tuto slavnost na náklady státu zažívá muž, z jehož sémě vzešlo 30 dětí, které se dožily věku vyššího

54 BACON, Francis. *Nová Atlantida*. Vydání 3. Praha: Mladá fronta, 1980. 107 s. ISBN neuveden.

než tři roky. Tento zasloužilý otec rodiny, kterému říkají Tirsam, si vybere tři přátele a sedne si s nimi ke stolu. K nim se přidá i zbytek rodiny a projednávají, co je pro rodinu dobré. Řeší tam zejména, zda někdo trpí bídou, vztahy mezi členy rodiny a jejich problémy. Nehodní členové rodiny jsou káráni a dobří chváleni. Je přítomen i správce oblasti, který dohlíží na to, aby v případě porušení Tirsamových příkazů byl viník potrestán mocí veřejnou. Ale to se děje zřídka, protože otec rodiny je v patřičné úctě. Na konci oslavy vybere otec jednoho syna, aby s ním žil v domě, a tomuto synovi říkají syn vinné révy. Rituál vyvrcholí tím, že otce předvedou za doprovodu rodiny do sálu, usadí na trůn a dají mu různá privilegia. Potom dostane otec zlatý hrozen vína, který předá vybranému synovi. Následně se otec odchází o samotě pomodlit a po příchodu všem zúčastněným žehná. Po této události následuje oběd, a zpěv písní, které jsou z námětů Starého zákona.

Na Bensalemu žije v symbióze více národností, čímž se liší od obou dříve popisovaných zřízení. Kromě křesťanů obývají ostrov i Židé, kteří ovšem uznávají Ježíše Krista jako proroka, který povstal z panny, na rozdíl od Židů z jiných částí světa. Podle některých obyvatel pocházejí zákony na Bensalemu přímo od Mojžíše. Bensalemští jsou příkladně mravní a až přehnaně cudní. Na ostrově nejsou nevěstince, ani nevěstky. Pro ně je to odporné. Bacon kritizuje stejně jako More morálku Evropanů, kteří mají uvolněné mravy a navštěvují veřejné domy, místo aby žili se zákonnou manželkou a starali se o rodinu: „Vězte tedy, že neznají hampejzy ani nevěstince, kurtizány ani cokoli toho druhu. Oni se dokonce diví vám, Evropanům, že podobné věci připouštíte, a je jim to odporné.“⁵⁵

Lidé se berou z lásky, jak hlásá křesťanské náboženství. A obyvatelé ostrova odmítají sňatkovou politiku, tolik uskutečňovanou v Evropě v té době, neexistuje u nich institut věna a sňatků z rozumu: „Při němž (sňatku) hledí na příbuzenstvo i věno, i veřejnou pověst, a nejvýš si tak trochu přejí (byť velmi vlažně) mít potomstvo? To pak už nikterak není onen věrný manželský svazek muže a ženy, jak byl prvotně zamýšlen a ustanoven.“⁵⁶

Na ostrově neexistuje homosexualita a také je dodržován zákaz mnohoženství. Snoubenci

55 BACON, Francis. *Nová Atlantida*. Vydání 3. Praha: Mladá fronta, 1980. 107 s. ISBN neuveden

56 BACON, Francis. *Nová Atlantida*. Vydání 3. Praha: Mladá fronta, 1980. 107 s. ISBN neuveden.

se mohou vzít nejdříve měsíc po svém prvním setkání. „Sňatek bez souhlasu rodičů není neplatný, ale pokuta dopadne na potomky, neb děti z takovýchto sňatků nemohou dědit více než třetinu majetku rodičů.“⁵⁷ Stejně jako ve Slunečním státě, je i na Bensalemu zakázán pohlavní styk před svatbou. Aby se na snoubencích poznaly skryté tělesné vady, existují v okolí každého města na ostrově lázně Adama, a lázně Evy. Tam může jeden přítel ženicha a jedna přítelkyně nevěsty vidět ženicha a nevěstu, jak se každý zvlášť koupou nazí. V této souvislosti je nápadná podoba s předmanželským rituálem, který popisuje Thomas More v Utopii.

Na Bensalemu vládne král, ale hlavní úlohu zastávají jeho poradci, kteří se jmenují otcové Šalamounova domu. Jejich práce spočívá v tom, že jsou vozeni po ostrově v přepychovém kočáře a dohlížejí, zda jsou na ostrově dodržovány zákony⁵⁸. Také ovlivňují výzkumy v laboratořích. Otcové Šalamounova domu jsou vždy okázale ošaceni a nosí také velké množství ozdob v podobě drahých kamenů. Potrpí si na luxus, takhle vypravěč popisuje setkání s otcem Šalamounova domu: „Čekal nás v pěkné místnosti s bohatými koberci na stěnách a na zemi, avšak bez stupňů a bez pódia. Seděl na nízkém, bohatě zdobeném trůnu, nad hlavou měl bohatý látkový baldachýn z modrého, zlatem protkávaného atlasu.“⁵⁹

Obyvatelé Bensalemu jsou mnohem více marniví, než občané Utopie a Slunečního státu. Rádi se zdobí zlatem a stříbrem, používají drahé kameny a rádi se okázale oblékají. Na ostrově existují také na rozdíl od předchozích zřízení zaměstnání, která jsou v ostatních dvou utopiích označována jako neobecně prospěšná, například čestná pážata. V tomto je vidět další významný rozdíl mezi Baconem a Morem s Campanellou. Páže by bylo pro ostatní dva autory naprosto zbytečné povolání, které by odporovalo rovnosti občanů. Na druhou stranu si však vzhledem k obrovské technické vyspělosti Bensalemu mohou dovolit „obětovat“ část pracovní síly na povolání, která nejsou obecně prospěšná společnosti, nýbrž jen jednotlivcům.

Instituci, která na fungování ostrova největší vliv, pojmenovali, Šalamounův dům, s odkazem na zakladatele státu, a podle mého názoru také s odkazem na starozákonního krále

57 BACON, Francis. *Nová Atlantida*. Vydání 3. Praha: Mladá fronta, 1980. 107 s. ISBN neuveden.

58 BACON, Francis. *Nová Atlantida*. Vydání 3. Praha: Mladá fronta, 1980. 107 s. ISBN neuveden.

59 BACON, Francis. *Nová Atlantida*. Vydání 3. Praha: Mladá fronta, 1980. 107 s. ISBN neuveden.

Šalamouna, který byl znám svou rozvahou a spravedlností a také jistou mazaností. Šalamoun byl podle zdrojů na Bensalemu také významným přírodovědcem (tomu také odpovídá výzkumný program na ostrově). V dílech Šalamounových, která ostrované vlastní, se také objevil popis modelu dokonalé společnosti, který se rozhodli na ostrově praktikovat.

Otec (tj. nejvyšší představitel) Šalamounova domu ho popisuje takto: „Smyslem naší instituce je poznávat příčiny a skryté pohyby věcí; a rozšiřovat hranice lidského panství na všechny myslitelné věci.“⁶⁰ Šalamounův dům připomíná jednu velkou laboratoř. K výzkumu používají například jeskyně, kterým říkají spodní pásmo. V nich se snaží poznat tajemství chemie, konzervují tam věci a občas tam přichází jedinci medítovat. Horním pásmem nazývají vysoké věže vystavěné na vrcholcích hor, na kterých sledují meteorologické jevy a zmrazují tam potraviny. Používají také jezera k chovu ryb a nádrže na sladkou a slanou vodu, které také používají k pokusům. Mají tam i velké domy, které používají k tomu, aby v nich uměle vyvolali různé povětrnostní vlivy. V sadech pěstují ovocné stromy a keře, z jejichž plodů buď lisují šťávu nebo je jedí jen tak. Jejich umění botaniky je tak pokročilé, že díky roubování umí vytvořit z jedné rostliny rostlinu jinou. Mají tam také obory, které jsou podobné zoologickým zahradám. Dokáží některá zvířata vyšlechtit tak, aby byla větší než ostatní. Kříží mezi sebou také různé zvířecí druhy, a díky tomuto křížení vzniknou úplně nové druhy zvířat.

Mají hluboké znalosti lékárnictví, protože používají k výrobě léků mnoho bylin a chemické postupy Evropanům neznámé. Mají vyšší znalost metalurgie. Zabývají se i zvukem, hudebními nástroji, optikou, vůněmi a chutěmi. Náskok mají před zbytkem světa také ve zbrojním průmyslu. Na ostrově vynalezli stroje, díky kterým je možné létat. Na své vynálezece jsou patřičně hrdí a významným vynálezci se dostane té pocty, že jejich socha stane ve velkém sále.

Ne všechna tajemství jsou odhalena všem občanům, ale některá si vědci ze Šalamounova domu uchovávají jen pro sebe a neuvědomují o nich ani stát: „...také děláme toto: společně se radíme, které výzkumy a objevy, jež jsme učinili, zveřejníme a které nikoliv; a všichni se

60 BACON, Francis. *Nová Atlantida*. Vydání 3. Praha: Mladá fronta, 1980. 107 s. ISBN neuveden.

zavazujeme přísahou, že nic nevyzradíme o těch, jež považujeme za moudřejší utajit; o některých občas informujeme stát, o jiných ani ten ne“.⁶¹

I u běžných věcí, které jsou známé obyvatelům ostrova, si nechávají vzorky a výrobní postupy. V popisu Šalamounova domu Bacon naráží na svoji metodu poznávání vědy, kterou důkladně popisuje ve svém díle *Nový Organon*. Popis Šalamounova domu je spíše než utopií vědecko-fantastickou deskripcí budoucí civilizace.

5 Komparace

Závěrečné srovnání bych zahájil tím, co mají všechny tři utopické systémy společného. U všech se především jedná o odlehlé ostrovy, které se snaží co nejvíce minimalizovat styk s ostatními národy na svém území. Dalším společným rysem zkoumaných utopií je soběstačnost, mají hojnost různých druhů potravin i pitné vody a také surovin, které jsou potřeba pro běžné činnosti jako je stavebnictví. Občané jsou poslušní a vůči systému neprotestují, i když ze soudobého pohledu jsou pošlapávána jejich základní lidská práva a svobody. Ve všech třech utopických zřízení existuje trest smrti. V Utopii je povolena eutanázie. Další omezení obyvatel tkví v zákazu svobody pohybu a pobytu. Omezeno je také právo podnikat. Ve všech utopiích panuje povinná pracovní povinnost.

Všechny utopické, mnou porovnávané státy, se shodují také v tom, že chtějí lidem přesně naplánovat schéma dne a co nejvíce jim zasáhnout do osobního života. V tomto se utopie lehce přibližují dystopii. Například Zamjatinovu dílu *My*, které došlo tak daleko, že lidé mají nařizeno, kolikrát musí sousto rozžvýkat, nebo v kolik mají ráno rozcvičku. Účelem tohoto rozplánování je, že když lidé pracují, popřípadě mají nařízený odpočinek, nemají čas zamýšlet se nad otázkami vlády a plánovat případný převrat.

Obyvatelé všech tří utopických států jsou velmi dobře připraveni na válku. Obyvatelé

61 BACON, Francis. *Nová Atlantida*. Vydání 3. Praha: Mladá fronta, 1980. 107 s. ISBN neuveden.

Bensalemu by případný vojenský konflikt řešili pomocí svých mocných vynálezů, zatímco ve Slunečním státě by bojovali udatně občané, a v Utopii by si pro změnu najali žoldáky, popřípadě poslali nájemného vraha na vůdce zneprátelené strany.

Oproti Nové Atlantidě neexistuje ve Slunečním státě a Utopii prakticky soukromé vlastnictví. V Morově Utopii je také omezena svoboda slova (politická jednání se mohou odehrávat pouze na půdě senátu). Hospodářským právům odporuje zákaz svobodné volby povolání. Na Bensalemu a v Utopii existuje otroctví. Rozdíl v neexistenci otroctví ve Slunečním státě se mi jeví jako klíčový. Občané Slunečního státu jsou považováni za jeden organismus, za masu která funguje jako jeden muž, proto by zde byla existence otroctví nevhodná. Campanella tvrdí, že „ve vzájemných vztazích si počínají jako údy jednoho a téhož těla.“⁶²

V porovnání se současnými státy jsou utopie mnohem více sociální. V utopii na rozdíl od současného světa neexistuje nezaměstnanost. Každému člověku v utopii se stát postará o relativně kvalitní místo, kde může říci, že má domov, což je velký pokrok v právu na důstojné bydlení. Stát se občanům také stará o obživu. Příkladná je v utopiích též péče o seniory a zdravotně postižené. Vzhledem k neexistenci peněz (kromě Bacona) mají zdarma zdravotní péči. Občané utopií mají spravedlivé pracovní podmínky. Občané mají také právo na spravedlivý soudní proces.

Sluneční stát a Utopie mají také společný záporný vztah ke zlatu a jiným drahým kovům. V tom se od nich liší Bensalem, kde jsou drahé kameny, kvalitní látky a zlato symbolem vysokého postavení. Bensalem se od ostatních dvou utopií také odlišuje tím, že na jeho území neexistuje úplná rovnost mezi lidmi. Například ve Slunečním státě se lidé podobného věku oslovují bratři a sestry, starší otci (což je také dáno kolektivní výchovou). Na Bensalemu oproti tomu existují povolání, která by občané obou dvou zbývajících utopií označili jako zbytečná. Například nosič lehkáka s otcem Šalamounova domu, či čestné páže. V obou státech je zakázán mimomanželský pohlavní styk a tresty za něj jsou přísné. Všechny utopické státy mají negativní

62 CAMPANELLA, Thomaso. *Sluneční stát*. Vydání 2. Praha, Mladá Fronta 1979. 120 s. ISBN neuveden. Kód 23 083-79.

názor na nevěstince a hostince. Ani v jedné utopii není zmínka o trestu odnětí svobody a vězení.

Občané všech utopií mají několik společných rysů. Zejména jsou skromní, a mravní, jsou spokojeni s tím, co mají a nechtějí víc, což je jedním ze základních znaků utopie. Jsou ochotni chodit v prostém oblečení (kromě Bensalemu), nepít alkohol, žít počestně a nehrát hazardní hry. Ve Slunečním státě jsou dokonce matky ochotny dát svoje dítě do výchovy státu ihned po skončení období kojení.

Eleanor Dickinson-Blodgett zastává názor, že Bacon vycházel při psaní *Nové Atlantidy* z Campanellova díla. Podobnostmi se zaobírá ve svém článku „*Bacon's New Atlantis and Campanella's Civitas Soli in relationship*“⁶³. Autorka píše, že utopie jsou si podobné formou, kterou je autoři popisují (rozhovor námořníků, kteří náhodou objevili cizí zemi). Stravu ve Slunečním státě sestavuje lékař, přičemž v Bensalemu je podobná praxe, jen “dietolog“ se nazývá uchovavatel zdraví. Obě utopie také občas vyšlou anonymně svoje občany do cizích států, aby získaly nové poznatky. Analogie je také v tom, že na plynulý chod utopie dohlíží Metafyzik a král. Autorka si myslí, že Bacon si vybral krále místo metafyzika z důvodu, že neměl v životě zdaleka tolik negativních zkušeností s autoritami a veřejnou mocí jako Campanella. Rozpor nachází v tom, že Campanellova utopie je více socialistická, zatímco Bacon má mnohem vyšší vztah k rodině. Campanellův socialismus podle ní odráží jeho revoltu vůči tyranii. S rozporům socialismus versus rodina souvisí také větší zhýčkanost obyvatelů Bensalemu, která se vyznačuje tím, že nemají jednotné oblečení, nevadí jim nosit zlato a šperky a nevadí jim, že pro ně vykonává svobodný občan zbytečnou práci. Pokud Bacon Campanellovo dílo četl, nedává to znát, na rozdíl od Mora, který se inspiroval Platónem a často ho svém díle zmiňuje.

Bacon s Campanellou mají také společnou vyšší úroveň vědy, ač na ní Bacon klade podstatně vyšší důraz. Campanella píše, že ve Slunečním státě „vymysleli umění létat a v nejbližší budoucnosti očekávají vynález dalekohledů, jimiž budou pozorovat neznámé hvězdy a sluchátek,

63 BLODGETT, Eleanor Dickinson. *Bacon's New Atlantis and Campanella's Civitas Solis: A Study in Relationships*. PMLA: Publications of the Modern Languages Association of America, svazek. 46, č.3, 1931, str. 763-780, dostupné z www.jstor.org/discover/10.2307/457860?sid=21104940519691&uid=2&uid=3737856&uid=2134&uid=70&uid=4

jimiž budou naslouchat nebeské harmonii.“

Campanella se od Bacona liší rovněž celkovým pojetím vědy. Campanella klade důraz na astrologii, zatímco More v Nové Atlantidě praktikuje vlastní metodu zkoumání, kterou popsal v Novém organonu.

Rudolf Kučera ve svém článku „*Života a dílo Tomáše Campanelly*“⁶⁴ tvrdí, že Campanella není zas tak sociální, jak se na první pohled zdá a že většina jeho myšlenek socialismu nemá mnoho společného: „Obyvatelé Slunečního státu mají všechno společné, je zde odstraněno jakékoli soukromé vlastnictví, které je pokládáno za pramen sobectví. Žádný nemá vlastní dům, ani ženu ani děti. Vše patří státu, který vše potřebné rozděljuje. Lidé mají v podstatě stejné potřeby (což je typické i pro Mora) a jakési minimum a státní úřady pozorně sledují, aby nikdo nedostával víc, než si zaslouží.“

Campanella říká „Zbavíme-li se sobectví, zůstane v nás pouze láska ke společenství“⁶⁵. Dále Kučera píše, že rovnost potřeb je regulována na minimum a pokud chce někdo vybočit z řady je přísně trestán. Občané státu jsou bohatí i chudí. Jsou bohatí, protože mají vše, ale chudí, protože nemají žádný majetek. Socialismu podle Kučery odporuje neexistence obchodu a tudíž trhu. Na ostrově existuje pouze naturální směna. Tvrdí také, že Sluneční stát je středověká malovýrobní společnost. „můžeme vyslovit názor, že tato utopie nemá s utopickým socialismem jako předchůdcem vědeckého socialismu téměř nic společného. Je to utopický rovnostářský komunismus učení, které na rozdíl od utopického socialismu a komunismu zdůvodňuje jako svůj ideál bezpodmínečné úplné, absolutní podřízení osobnosti individuů nějaké abstraktní společnosti rovných – státu jako takovému...Rovnost v této utopii není rovností vlastníků, která by odpovídala utopickému socialismu a komunismu, je to absolutní rovnost všech členů společnosti ve smyslu rovných, nerozvinutých potřeb, tedy v podstatě ideál minima, chudoby.“⁶⁶

64 KUČERA, Rudolf. *Život a dílo Tomáše Campanelly* (část knihy Sluneční stát). Vydání 2. Praha: Mladá Fronta, 1979. 120 s. ISBN neuveden. Kód 23-083-79.

65 CAMPANELLA, Thomaso. *Sluneční stát*. Vydání 2. Praha, Mladá Fronta 1979. 120 s. ISBN neuveden. Kód 23-083-79.

66 KUČERA, Rudolf. *Život a dílo Tomáše Campanelly* (část knihy Sluneční stát). Vydání 2. Praha: Mladá Fronta, 1979. 120 s. ISBN neuveden. Kód 23-083-79.

Značné rozdíly jsou i v náboženském pojetí všech autorů. Na Bensalemu věří v zázraky. Například zázrak vzniku příchodu obyvatelstva na ostrov. Kromě toho obyvatelé věří také v Boha a lid zná Starý i Nový zákon. Zároveň kromě Boha věří také v rozum a vědu, kterou dosáhl Šalamounův dům takřka kouzelných výsledků. Námořník sám popisuje: „Samozřejmě nás napadlo, že je na tomto ostrově cosi nadpřirozeného; spíše však v andělském než v magickém smyslu slova.⁶⁷ Jako božstvo uznávají na Bensalemu také přírodu, o které mluví v souvislosti s Rodinnou slavností. „Rodinné slavnosti, již mi vylíčil někdo z našich lidí; neboť (domnívám se) dosud jsem neslyšel o žádné slavnosti, jež by se tak cele podřizovala přírodě.“⁶⁸.

Ve Slunečním státě je nejvyšším knězem Slunce. Lidé se stejně jako v církevní hierarchii zpovídají kněžím, oni třem nejvyšším úředníkům a ti Slunci. Všichni se zpovídají jménem státu a občanů, což je pro celou Campanellovu společnost charakteristické. Občan se také může obětovat pro blaho státu tím, že podstoupí dobrovolný půst, aby dal Bohu najevo, že občané svých hříchů litují. Dále věští podle hvězd „(24 kněží) pozorují hvězdy a jejich pohyby zaznamenávají s pomocí astrolabia. Poznávají jejich síly a působení na lidské záležitosti.“⁶⁹ Celkově je v Campanellově díle víra v astronomii velmi vysoká. Hvězdy ukazují nejlepší čas k plození dětí, setí, sklizni. Kněží/astronomové jsou spojovacím článkem řetězce mezi bohem a lidmi. Občané ve Slunečním státě „Věří pevně v pravdivost proroctví Ježíše Krista o slunci, hvězdách, což u nás neuznávají někteří pošetilci, které zánik světa překvapí jako zloděj v noci.“⁷⁰ I v tomto případě Campanella velmi spojuje víru a astrologii.

More v Utopii je oproti dvěma předchozím autorům v otázce náboženství více liberální. Každý může věřit, čemu chce, ale většina lidí věří „v jakési jediné božstvo, nepoznané, věčné, nesmírné, nevysvětlitelné, které přesahuje chápavost lidské mysli a je po celém vesmíru rozlito spíše svou působností nežli hmotou.“⁷¹ Všichni celkově věří v prozřetelnost, které říkají Mythra. Mnoho z občanů Utopie se poté, co se dozvěděli o existenci křesťanství k této víře přidalo. Líbilo

67 BACON, Francis. *Nová Atlantida*. Vydání 3. Praha: Mladá fronta, 1980. 107 s. ISBN neuveden.

68 BACON, Francis. *Nová Atlantida*. Vydání 3. Praha: Mladá fronta, 1980. 107 s. ISBN neuveden.

69 CAMPANELLA, Thomaso. *Sluneční stát*. Vydání 2. Praha, Mladá Fronta 1979. 120 s. ISBN neuveden. Kód 23-083-79.

70 CAMPANELLA, Thomaso. *Sluneční stát*. Vydání 2. Praha, Mladá Fronta 1979. 120 s. ISBN neuveden. Kód 23-083-79

71 MORE, Thomas. *Utopie*. Vydání 2. Praha: Mladá fronta, 1978. 156 s. ISBN neuveden.

se jim, společné živobytí Krista a jeho apoštolů, které bylo ne nepodobné tomu na ostrově.

Bacon se zabývá i děděním, což v případě Campanelly není možné z důvodu, že všechny majetek je společný. More se o děděním nezmiňuje. U Bacona je také zásadní rozdíl v postavení osob. Zatímco v Utopii, nebo ve Slunečním státě jsou si lidé formálně rovni a projevují si zdvořilosti na základě vyššího věku, na Bensalemu existují lidé, kteří slouží významným představitelům ostrova. Těmto významným lidem v Baconově utopii projevují také pocty, které by byly v ostatních dvou utopiích považovány minimálně za pochybné. „Pečeť darovací listiny je opatřena portrétem krále, vytlačeným i vlisovaným do zlata.⁷² Na Bensalemu je postavení významných osob nadřazené, zatímco u ostatních utopií je to primus inter pares.

Společného mají mnoho také autoři těchto tří utopií. Všichni psali svá díla jako reflexi na dobu, ve které žili, a v které byli nespokojeni. Vadil jim stav společnosti, a proto se rozhodli vymyslet společenství vlastní, do kterého promítli svoje zásady a zájmy. U Campanelly to byla astrologie, zatímco Bacon se snažil Novou Atlantidou pozměnit z jeho pohledu zpátečnické metody bádání a vymyslel metodu vlastní, která by se aplikovala na ostrově podle jeho představ. Zajímavé je, ač byli Bacon, Campanella i More křesťané tak v žádné utopii není křesťanství vynucováno.

Závěr

Ve své práci jsem popsal vývoj utopií od Platóna, přes období raného křesťanství a renesanční utopie, až k moderním utopiím a dystopiím.

Komparativní metodou jsem porovnal tři utopická zřízení autorů Bacona, Mora a Campanelly. Došel jsem k závěru, že první dvě jsou sociální, zatímco třetí je spíše vědecko-fantastickou literaturou, ve které se autor snažil propagovat svou výzkumnou metodu. Popsal jsem také životy těchto tří autorů a snažil jsem se přijít na důvody, které je vedly k tomu, aby se zabývali právě utopickým žánrem. Od původního projektu jsem odchytil z důvodu, že porovnání

⁷² BACON, Francis. *Nová Atlantida*. Vydání 3. Praha: Mladá fronta, 1980. 107 s. ISBN neuveden.

těchto tří utopií s Platónovým dílem by bylo podstatně více rozsáhlé a kromě toho, ač všichni tři autoři více či méně z Platónova díla vycházeli, je rozdíl v době, ve které byla jejich díla napsána. Odlišnost Platóna a těchto tří autorů, zvláště Bacona, je tak rozsáhlá, že by měla být spíše předmětem práce magisterské. Z tohoto důvodu jsem se také nezabýval srovnáváním prvků, které jsou současně obsaženy v utopiích a ideologiích dvacátého století (zvláště národního socialismu a komunismu).

Summary

In my thesis I described the development of utopias from Plato, through the period of early Christianity and the Renaissance utopia, to modern utopias and dystopias.

By means of a comparative method I compared the three utopian establishments of Bacon, More and Campanella. I came to the conclusion that the first two establishments are social, while the third is a more science fiction literature, in which the author tried to promote his research method. I also described the lives of these three authors and I tried to figure out the reasons that led them to reflect on utopian genre. Since the original project, I departed for the reason that comparing these three utopias of Plato's work would be much more extensive and, moreover, seems to me that even though all three authors more or less came out of Plato's works, there is the difference in the time in which their works were written. The difference of Plato and these three authors, especially Bacon, is so extensive that it would be a subject of the masters thesis. For this reason, I also didn't deal with the comparison of elements that are also contained in the utopias and ideologies of the twentieth century (especially national socialism and communism) .

Použitá literatura

Knihy

AÍNSA, Ferdinand. *Vzkříšení utopie*. Vydání 1. Praha: Kosmas, 2007. 227 s. ISBN 978-80-7294-214-5.

BACON, Francis. *Nová Atlantida*. Vydání 3. Praha: Mladá fronta, 1980. 107 s. ISBN neuveden.

BACON, Francis. *Nové organon*. Vydání 2. Praha, Svoboda, 1990. 223 s. ISBN 80-205-0107-X

Bible Genesis. Vydání 1. Praha, Biblion: 2009. 1574 s. ISBN 978-80-87282-00-7.

CAMPANELLA, Thomaso. *Sluneční stát*. Vydání 2. Praha, Mladá Fronta 1979. 120 s. ISBN neuveden. Kód 23-083-79.

FLORES, Marcello. *Komunismus*. Vydání 1. Praha: Levné knihy, 2008. 190 s. ISBN 978-80-7309-388-4.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Rodinná encyklopedie světových dějin*. Vydání 1. Praha: Readers digest, 2000. 728 s. ISBN 80-86196-19-4.

KNAPP, Jeffrey. *An Empire Nowhere: England, America, and Literature from Utopia to The Tempest*. USA: University of California Press, 1992. 268 s. ISBN 0-520-07362-2.

KUČERA, Rudolf. *Život a dílo Tomáše Campanelly* (část knihy Sluneční stát). Vydání 2. Praha: Mladá Fronta, 1979. 120 s. ISBN neuveden. Kód 23-083-79.

MORE, Thomas. *Utopie* předmluva (Jan Halada). Vydání 2. Praha: Mladá fronta, 1978. 156 s. ISBN neuveden.

MORGAN, Kenneth a kolektiv. *Dějiny Británie*. Vydání 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010. 656 s. ISBN 978-80-7106-432-9.

OUŘEDNÍK, Patrik. *Utopos to byl, kdo učinil mě ostrovem*. Vydání 1. Praha: Torst, 2010. 240 s. ISBN 978-80-7215-395-4.

PAXTON, Robert. *Anatomie fašismu*. Vydání 1. Praha: Lidové noviny, 2007. 374 s. ISBN 978-80-7106-811-2.

PLATON. *Ústava*. Vydání 4 opr. Praha: Oikoymenh, 2005. 2005. 427 s. ISBN 80-7298-142-0.

PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie*. Vydání 1. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2010. 495 s. ISBN 978-80-7106-721-4.

STOBBART, Lorraine. *Utopia: Fact or fiction? The evidence from the Americas*. Vydání 1. USA, New Hampshire, 1992. 143 stran. ISBN 0750900776

Audiokniha

KOLEKTIV AUTORŮ. *Toulky českou minulostí*, díl 205, založení Tábora. Praha: Český rozhlas, 2000.

Články

HOLÝ, Petr. Nalezneme pozůstatky ráje?, *Enigma*, č. 9, rok vydání 2011, str. 46-49.

KUČERA Matěj. Za bláznivý pokus zaplatí Francis Bacon nejvyšší cenu, *History revue* č. 5, rok vydání 2014, str. 15-16.

Web

Encyclopedia Britannica. *Francis Bacon, Viscount Saint Alban*. Poslední revize 20.10.2013. Dostupné z www: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/48126/Francis-Bacon-Viscount-Saint-Alban> .

Encyclopedia Britannica. *Thomas More*. Datum publikování 18.6.2006, datum poslední revize 31.7.2014. Dostupné z www: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/392018/Sir-Thomas-More> .

Stanford Encyclopedia of Philosophy. *Tommaso Campanella*. Datum publikování. 31.8.2005, poslední revize 25.8.2014. Dostupné z www: <http://plato.stanford.edu/entries/campanella/> .

Stanford Encyclopedia of Philosophy. *Suicide*. Datum publikování 18.5.2004, datum poslední revize 20.11.2012. Dostupné z www: <http://plato.stanford.edu/entries/suicide/> .

The Center for Thomas More Studies. *Erasmus to Ulrich von Hutten*. Korespondence, sv. 3. Dostupné z www: <http://www.thomasmorestudies.org/docs/Erasmus%20to%20Ulrich%20von%20Hutten.pdf> .

e-články

BLODGETT, Eleanor Dickinson. Bacon's New Atlantis and Campanella's Civitas Solis: A Study in Relationships. *PMLA: Publications of the Modern Languages Association of America*, svazek. 46, č.3, 1931, str. 763-780, dostupné z www: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/457860?sid=21104940519691&uid=2&uid=3737856&uid=2134&uid=70&uid=4> .

BRADSHAW, David. Thomas White: On Plato and Utopia. *The Center for Thomas More Studies*. Publikováno 11/1984, str. 51-53. Dostupné na www: <http://www.thomasmorestudies.org/moreana/Moreana83-84pages51-53.pdf> .

GREGORY, Richard. L. Bacon's New Atlantis. *MIT Press*, svazek. 23, č. 4, str. 431-435, publikováno 1990, Dostupné z www: [http://www.jstor.org/stable/10.2307/1575347?Search=yes&resultItemClick=true&searchText=\(Francis&searchText=Bacon\)&searchText=New&searchText=Atlantis&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3D%2528Francis%2BBacon%2529%2BNew%2BAtlantis%26amp%3BSearch%3DSearch%26amp%3Bgw%3Djtx%26amp%3Bprq%3D%2528Francis%2BBacon%2529%26amp%3Bhp%3D25%26amp%3Bacc%3Don%26amp%3Baori%3Da%26amp%3Bwc%3Don%26amp%3Bfc%3Doff](http://www.jstor.org/stable/10.2307/1575347?Search=yes&resultItemClick=true&searchText=(Francis&searchText=Bacon)&searchText=New&searchText=Atlantis&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3D%2528Francis%2BBacon%2529%2BNew%2BAtlantis%26amp%3BSearch%3DSearch%26amp%3Bgw%3Djtx%26amp%3Bprq%3D%2528Francis%2BBacon%2529%26amp%3Bhp%3D25%26amp%3Bacc%3Don%26amp%3Baori%3Da%26amp%3Bwc%3Don%26amp%3Bfc%3Doff) .

NELSON, Eric. Greek Nonsense in More's Utopia. *JStore*: svazek. 44, č. 4, 2001. Dostupné z www: <http://www.jstor.org/stable/3133544?seq=4&Search=yes&searchText=%28Utopia%29&list=hide&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3D%2528Utopia%2529%26amp%3Bprq%3D%2528topia%2529%26amp%3Bhp%3D25%26amp%3Bacc%3Don%26amp%3Bwc%3Don%26amp%3Bfc%3Doff%26amp%3Bso%3Drel%26amp%3Bracc%3Doff&prevSearch=&resultsServiceName=null> .

PARRISH, J. M. Communication a new source for More's Utopia. *JStore*: svazek. 40, č. 2, 6/1997. Dostupné z www:

[http://www.jstor.org/stable/10.2307/2640076?Search=yes&resultItemClick=true&searchText=\(Utopia\)&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3D%2528Utopia%2529%26amp%3Bprq%3D%2528topia%2529%26amp%3Bhp%3D%2526amp%3Bacc%3Don%26amp%3Bwc%3Don%26amp%3Bfc%3Doff%26amp%3Bso%3Drel%26amp%3Bacc%3Doff](http://www.jstor.org/stable/10.2307/2640076?Search=yes&resultItemClick=true&searchText=(Utopia)&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3D%2528Utopia%2529%26amp%3Bprq%3D%2528topia%2529%26amp%3Bhp%3D%2526amp%3Bacc%3Don%26amp%3Bwc%3Don%26amp%3Bfc%3Doff%26amp%3Bso%3Drel%26amp%3Bacc%3Doff) .

RAWLEY, William D.D. The Life of The Right Honourable Francis Bacon, Baron of Verulam, Viscount St. Alban. London: Thomas Johns, London, 1670. Dostupné z www: <http://hiwaay.net/~paul/bacon/biographies/rawley.html>

SKINNER, Quentin. Sir Thomas More's Utopia and the language of renaissance humanism in the language of political theory in early-modern Europe. United Kingdom, Cambridge University Press, 1987, str. 123-157. Dostupné na www. https://books.google.cz/books?id=q7-7pql0LqAC&pg=PA123&lpg=PA123&dq=Skinner,+Quentin.+Sir+Thomas+More%2%B4s+Utopia+and+the+language+of+renaissance+humanism+in+the+language+of+political+theory+in+early-modern+Europe.&source=bl&ots=24UOgWOYIC&sig=qdsfLdHwyOL6fDUeYQO8ojDxArc&hl=cs&sa=X&ei=M7OeVJrBOYbbaq_QgIgD&ved=0CCAQ6AEwAA#v=onepage&q=Skinner%2C%20Quentin.%20Sir%20Thomas%20More%2%B4s%20Utopia%20and%20the%20language%20of%20renaissance%20humanism%20in%20the%20language%20of%20political%20theory%20in%20early-modern%20Europe.&f=f .

STARNESS, Colin. The new republic: The commentary on book I of More's Utopia, showing its relation to Plato's Republic. Canada, Ontario University Press, 1990. Dostupné na www: <https://books.google.cz/books?id=18GjHsUJZzAC&pg=PA19&dq=Starness,+Colin.+The+new+republic: The+commentary+on+book+I+of+More%2%B4s+Utopia,+showing+its+relation+to+Plato%2%B4s+Republic&hl=cs&sa=X&ei=LbWeVNjPL4P2aNHogYgH&ved=0CCMQ6AEwAA#v=onepage&q=Starness%2C%20Colin.%20The%20new%20republic%3AThe%20commentary%20on%20book%20I%20of%20More%2%B4s%20Utopia%2C%20showing%20its%20relation%20to%20Plato%2%B4s%20Republic&f=fg> .